

arqueología

Patrimoni de Torrefeta i Florejacs

Plànol de localització

Arqueologia

Bellveí

1. Jaciment de Farell
2. Jaciment dels Vilassos
3. Camí Vell de Guissona

El Far

4. Muralla

Florejacs

5. Jaciment de les Maleses
6. Rellotge de sol de les Maleses
7. Epigrafià romana de les Maleses
8. Jaciment dels Vilassos

Gra

9. Piques de l'Aubac
10. Necròpolis de les Solanes
11. Necròpolis de Teuladells
12. Jaciment de Teuladells
13. Jaciment dels Vilassos

Granollers de Segarra

14. Carrerada o Camí de Guissona
15. Camí clos de Granollers a la Font
16. Cova de l'Alsedà
17. Jaciment de Granollers

El Llor

18. Castell del Llor
19. Jaciment dels Vilassos
20. Jaciment de Sant Ermíni

La Morana

21. Jaciment de Mallabecs
22. Necròpolis de la Morana
23. Jaciment de Santa Blanca
24. Jaciment de Nial
25. Carrerada de Mallabecs

Palou

26. Jaciment de Montallà
27. Jaciment dels Escolans
28. Jaciment del Tossal de les Comes
29. Jaciment de la Boixera
30. Jaciment de Santconill
31. Jaciment de la Clusca

Riber

32. Jaciment dels Vilassos

Sant Martí

33. Jaciment de Sant Cristòfol o de la Cosconosa
34. Ermita de Sant Cristòfol
35. Necròpolis dels Vilars

Sedó

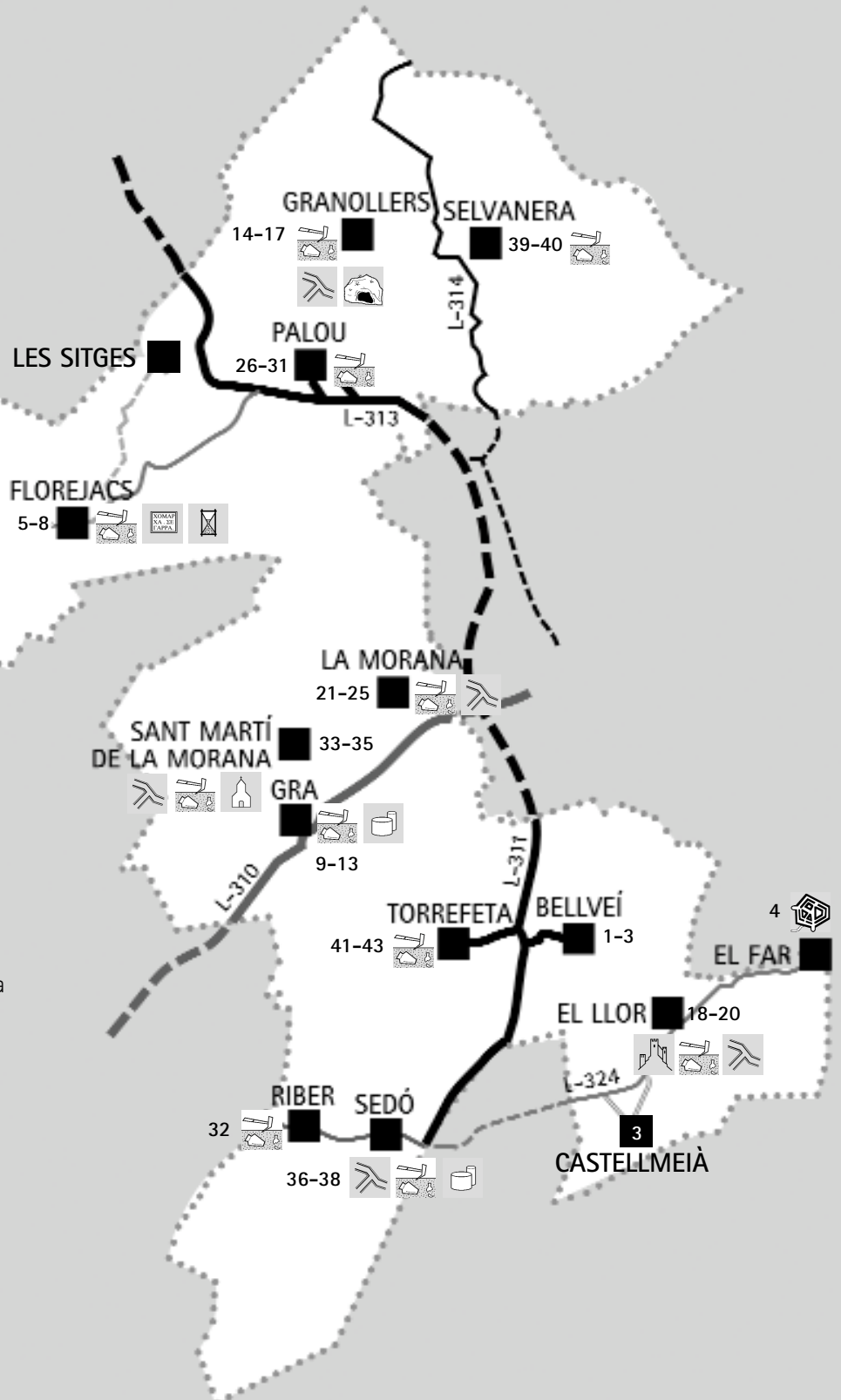
36. Camí medieval a Tarroja
37. Jaciment de la Guardiola
38. Sitja de l'Església

Selvanera

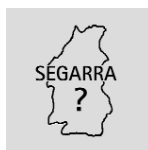
39. Necròpolis dels Vilassos
40. Jaciment de la "Guàrdia Grossa"

Torrefeta

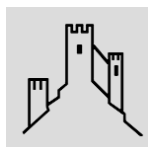
41. Necròpolis dels Fossassos
42. Jaciment del Calvari
43. Jaciment dels Vilassos

JACIMENT DE FARELL

Nucli: Bellvei
Distància des de Cervera: 10,7 km
Accés: Camí sense asfaltar
Indret: Des de Bellvei seguir durant 1,5 km pel camí de Guissona

Tipologia: Jaciment
Època: Medieval
Estat de conservació: Ruïna
Interès: Baix

UTILITZACIÓ:

Original: Militar/Defensiva
Actual: Jaciment arqueològic

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Vista general de l'indret on es localitzaria el jaciment de Farell

Possible jaciment a l'aire lliure corresponent a una zona d'hàbitat medieval.

És molt complicat precisar el lloc exacte on es localitza aquest jaciment. Segons les indicacions d'Eduard Camps, el localitzaríem dins el triangle format pel torrent de Torrauba al sud i els dos camins que pugen de Bellvei en direcció a Guissona i que conflueixen en els límits del terme. Aquest sector és conegut encara amb el nom de Farell.

Convindria fer un treball a fons de prospecció en tot aquest sector, a fi de trobar aquest jaciment.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Dins el corpus documental recollit per Domènec Sangés, dedicat als documents de la Plana de Guissona al segle XI, trobem una referència al lloc de Farell corresponent al 12 de novembre del 1040 en què Llop de Mir i la seva esposa Bonadona fan donació plena a excepció de la dècima, d'un alou consistent en tres peces de terra i una vinya situat en el terme de Guissona i Fluvià, en el mateix Farell, als esposos Girbert i Ermergarda. D'aquestes quatre terres el document dona les seves afrontacions, de les quals una es

situa en el mateix indret de Farell.

En una darrera referència del 27 de juliol de 1055, aquest indret apareix mencionat en la venda d'una peça de terra en el lloc de Farell considerat un apèndix de Guissona.

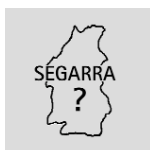
També són destacables les referències que sobre aquest indret recull l'historiador local Eduard Camps, a qui devem un extens treball de recull toponímic, històric i arqueològic de la Plana de Guissona. En referència al lloc de Farell, Camps el situa dins el terme de Guissona, on hauria existit algun tipus d'estructura de defensa (castell, talaia..). Segons Camps al segle XII a la Plana de Guissona hi havia els següents poblats: (...) al sud, Nial, Torrefeta, Torre-aubà, Farell de Guissona i Bellvei. Més endavant el mateix Camps planteja la hipòtesi que Farell fos un punt de vigilància avançat de Guissona. Camps continua explicant que el 1056, quan Guissona encara era vassalla dels sarraïns, el seu terme s'estenia cap a la banda de Bellvei, tenint una llenca de terra que comprenia l'amplada del que avui és camí vell de Bellvei, i aquest camí era tancat al sol ixent pel terme de Fluvià i per ponent pel de Bisbal, arribant fins a la creu de Bellvei, on s'eixamplava en forma de triangle, limitat pels camins de Bellvei i de Torre-aubà fins a baix al torrent. A aquest tros de terme se l'anomenava "...apenditio de Gissona", o sigui "...cua de Guissona...". En aquest triangle de terme hi havia una torre o castell anomenat "Farell de Guissona".

Actualment una de les peces de terra situada aproximadament al centre d'aquest triangle s'anomena "El Farell". El 1094 encara es cita aquest castell com a propietat de Guissona. Posteriorment ja és anomenat coma pertanyent a Bellvei. Aquest camí separava els termes de Fluvià i Bisbal i devia ser una mena de via-ducte per a unir el castell de Guissona amb el Farell, sent segurament aquest fortí una mena de talaia del castell de Guissona per vigilar la vall de Bellvei, Llor, etc., així com plans superiors dels mateixos que eren visibles des del castell de Guissona.

BIBLIOGRAFIA

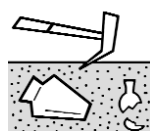
- CAMPS, Eduard - SANTAELIÀRIA, Joan, *Guissona*. Barcelona 1982, ps. 29, 75-77.
- SANGÉS, Domènec, *Documents de Guissona del s. XI*, dins "Urgèlia" núm. 3. la Seu d'Urgell 1980.

JACIMENT DELS VILASSOS

que porten a Guissona i el Llor

Nucli: Bellvei
Distància des de Cervera: 10,4 km
Accés: Camí sense asfaltar
Indret: Des de Bellvei anar durant 1,2 km pel camí que va a Sant Guim de la Plana; en un tossal a uns 500 m passada la cruïlla de camins

Tipologia: Jaciment
Època: Romana (s I/III dC)
Estat de conservació: Dolent
Interès: Baix

UTILITZACIÓ:

Original: Civil/Zona d'hàbitat
Actual: Jaciment arqueològic

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Indret on es localitza el jaciment dels Vilassos

Jaciment a l'aire lliure corresponent a una zona d'hàbitat d'època romana. Es situa en la vessant est d'un tossal que hom coneix actualment amb el nom dels "Vilassos del Porta".

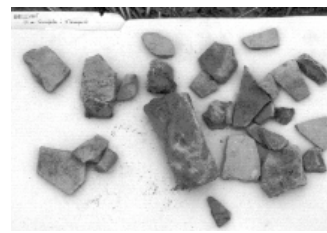
Convertit ara en camp de conreu, no s'observa cap estructura constructiva corresponent a aquesta època, però sí que s'ha recollit en superfície abundant material ceràmic (fragments de ceràmica comuna romana i terra sigil·lata hispànica).

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

El coneixement d'aquest jaciment ens ve donat per un seguit de notícies facilitades per Camps, Pita, Boleda i Florensa, les quals coincideixen en assenyalar aquest indret amb el nom dels "Vilars" o "Vilassos", i alhora de documentar l'existència en superfície de matèries ceràmiques d'època romana, consistents en teules, fragments de dòlia i ceràmica sense especificar la tipologia.

Tenint en compte el nom toponímic donat a la zona, la seva situació en una vessant, així com el fet de trobar-se prop de l'eix hidràulic conegut com el Torrent de Torrauba i de l'antic camí de Guissona a

Bellvei, considerat per alguns estudiosos com una via de comunicació d'època romana, podríem assenyalar que ens trobem davant d'un assentament rural romà del tipus *villae*.

Fragments de teula, dòlia, i ceràmica sense especificar del s Vilassos

La presència romana al nostre territori s'inicià l'any 218 aC com a conseqüència de la II Guerra Púnica. Un cop finalitzada aquesta lluita per l'hegemonia de la Mediterrània entre els romans i els cartaginesos, el món romà endegà una política d'assimilació de la Península Ibèrica al seu territori, que és coneguda amb el nom de *romanització* i que va suposar un conjunt de transformacions de les estructures indígenes. Entre aquests canvis cal destacar la fi del model d'assentament ibèric, caracteritzat per petits nuclis emmurallats situats damunt d'espais aturonats, a favor d'un model més urbà impulsat des de Roma i basat en la creació d'una xarxa de ciutats distribuïdes equilibradament, que entre les seves finalitats tenia la de controlar i organitzar un territori.

En el món romà el camp queda clarament vinculat a l'estructura urbana de les ciutats mitjançant un poblament dispers basat en les *villae*, les quals s'assenten en un espai organitzat i concebut des de la ciutat. Vitruvi assenyala un seguit de característiques per a aquest tipus d'assentament dispers: s'han de construir en la part solana de la vessant d'un turó per tal de poder obtenir un major benefici de la llum solar i tenir un major domini sobre les terres que li eren pròpies, a més a més d'estar situades a prop dels eixos de comunicació. Aquestes *villae* presenten una tipologia molt diversa, amb una part rústica dedicada a les tasques rurals i una part més noble dedicada a les dependències dels senyors de la finca, es documenten *villae* amb un caràcter més agroramader i d'altres amb un caràcter més noble.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

Caldria fer un treball de prospecció en aquesta zona i, un cop delimitada la seva extensió arqueològica, dotar-la d'un règim de protecció. La seva excavació podria aportar dades interessants sobre les *villae*.

La carta arqueològica (I.P.A.C.) de la Segarra situa erròniament aquest jaciment.

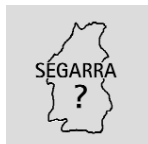
La ceràmica trobada va ser dipositada al Museu Eduard Camps i Cava de Guissona.

BIBLIOGRAFIA

– BOLEDA, Ramon, *Carta arqueològica de les valls dels rius Corb, Ondara i Sió*. Lleida 1976, p. 31.

- CAMPS, Eduard - SANTAELÀRIA, Joan, *Guissona*. Barcelona 1982, p. 34.
- PERA, J., *La romanització a la Catalunya interior: estudi històric-arqueològic de Ileso i Sigarra i el seu territori*. Tesi doctoral inèdita. Bellaterra 1993, p- 854.
- PITA, Rodrigo, *Datos arqueológicos ilerdensis V*, dins "Ilerda" núm XVIII. Lleida 1954, ps. 205-205.

CAMÍ VELL DE GUISSONA

Nucli: Bellveí
Distància des de Cervera: 10 km
Accés: Camí sense asfaltar
Indret: Des del poble anar fins al Pont de la Via, on arrenca, fins els límits amb el terme de Guissona

Localització: LN 41 ° 45.398 - LE 1° 17.532

Tipologia: Camí
Època: Romana ? - Medieval
Estat de conservació: Dolent
Interès: Mitjà

UTILITZACIÓ:

Original: Civil/Camí
Actual: Abandonat

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Desmuntats de pedra a banda i banda del Camí Vell

Actualment en força mal estat a causa del seu abandó com a via de comunicació. Era l'antic camí de Guissona a Bellveí. Encara s'hi poden documentar les dues parets de pedra seca irregular a una i altra banda, dibuixant un perfil d'escala. És el típic camí construït en un nivell entremig dels camps de conreu, i pot ser encara resseguit en una distància aproximada d'un quilòmetre. Es troba en força mal estat de conservació i alguns trams de les parets han caigut.

El gruix dels murs arriba en alguns casos als 140 centímetres i l'amplada entre ells és d'uns 3 metres.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Alguns estudiosos afirmen que aquest camí té un

Restes del marge del Camí Vell a Guissona

origen romà. Es correspondria a un eix principal de centuriació romana de Guissona, en concret es relaciona amb l'eix nord-sud del *Cardo* de la ciutat romana de Ileso, que en el cantó sud es perllongaria a partir d'aquest ramal. El fet que en un lloc pròxim a aquesta via, a l'alçada de Bellveí, documentem un jaciment d'època romana

encara reforçaria més aquesta hipòtesi.

Eduard Camps documenta aquest camí al segle XI, quan intenta establir els límits del terme d'aquesta població. Domènec Sangés documenta també al mateix segle i a la zona de Bellveí, com a límits de diferents propietats, l'existència d'una *strada publica*, sent *strada* sinònim de carretera de certa importància, segons Palí, mot que prové del llatí *strata*, el qual va usar-se en època medieval per indicar un camí empedrat d'una certa antiguitat. Palí també indica que el mot *strata* va començar a utilitzar-se per designar una via rural a partir del segle III dC.

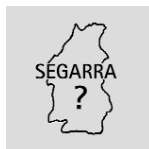
NOTES COMPLEMENTÀRIES

Aquest camí es troba molt malmès, atès que ja no té cap utilitat, però seria interessant de poder-lo recuperar com a ruta per passejar o recórrer en bicicleta.

BIBLIOGRAFIA

- CAMPS, Eduard - SANTAELÀRIA, Joan, *Guissona*. Barcelona 1982, ps. 76-77.
- PERA, J., *La romanització a la Catalunya interior: estudi històric-arqueològic de Ileso i Sigarra i el seu territori*. Tesi doctoral inèdita. Bellaterra 1993.
- PALÍ, Federico, *La Via Augusta en Cataluña*. Bellaterra 1985.
- SANGÉS, Domènec, *Recull de documents del s XI referents a Guissona i la seva plana*, dins "Urgèlia", núm 3. La Seu d'Urgell 1980.

MURALLA

Nucli: El Far
Distància des de Cervera: 11,5 km
Accés: Camí asfaltat
Indret: Dins el nucli urbà

Tipologia: Muralla
Època: Medieval
Estat de conservació: Ruïna
Interès: Baix

UTILITZACIÓ:

Original: Civil-militar/Muralla
Actual: Abandonat/Restes arqueològiques

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Aspecte actual de les restes de l'antiga muralla

De l'antiga muralla o murs del nucli clos del Far encara se'n pot veure un petit sector, situat en la part més elevada del poble, mirant a llevant, a la qual posteriorment s'hi adossaren alguns edificis.

Força malmesa a causa del seu abandó, encara es poden mesurar els gruixos del mur i el seu parament. Molt probablement cal Tàssies es va bastir damunt la muralla, o bé aprofitant-la.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Alguns autors documenten el castell del Far en el període 1053-1071, quan Guadall Guilbert jurà fidelitat als comtes de Barcelona. Sí és segura la seva documentació del 31 de maig de 1161, quan Ramon de Biosca cedí el castell del Far a l'Església de Santa Maria de Solsona, donació que fou confirmada pels seus successors.

De la muralla o murs de tancament del nucli clos del Far encara se'n parlava durant la segona meitat del segle XVII, quan en un capbreu de 1666 es dona notícies de les afrontacions de les diferents cases del poble.

BIBLIOGRAFIA

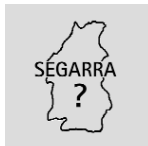
- *Capbreu del Far* (1666). Arxiu Comarcal de la

Segarra. Fons notarial.

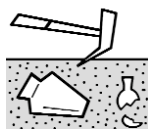
– CATALÀ, Pere, *Els castells catalans*, vol VI. Barcelona 1976, ps. 753-756.

– *Llibre de notes de la casa Tàssies del Far en lo any 1740...* Arxiu patrimonial de la família Tàssies.

JACIMENT DE LES MALESES

Nucli: Florejacs
Distància des de Cervera: 22,5 km
Accés: Camí sense asfaltar
Indret: En el terme de les Malese

Tipologia: Jaciment
Època: Ibèrica i romana
Estat de conservació: Dolent
Interès: Baix

UTILITZACIÓ:

Original: Zona d'habitat
Actual: Jaciment arqueològic

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Jaciment a l'aire lliure corresponent a una antiga zona d'habitat també conegut com la Malesa. Es troba a uns cinc quilòmetres en línia recta al nord-oest de Guissona, entre Mas d'En

Restes visibles d'estructures del jaciment de les Malese

Porta i Florejacs, al peu d'un turonet. Juntament amb l'estació de Guissona, és la més nodrida en ceràmica ibèrica.

La realització a la zona de diferents excavacions clandestines van permetre reconèixer en aquest lloc un seguit d'estructures corresponents als fonaments dels murs d'un habitatge, així com la resta d'una conducció d'aigua. També es van recuperar gran nombre de materials, alguns dels quals foren recollits pel metge de Guissona. Eduard Camps i Cava, els quals foren dipositats al Museu de Guissona que porta el seu nom. Entre la ceràmica recuperada destaca el tipus ibèrica comuna, ibèrica pintada, campaniana i sigil·lata, així com una *pondera* de terrissa i tègules. També trossos de ferro en forma de grans claus i algun que podia ser un fragment d'arma, i un rellotge de sol de marbre blanc (veure fitxa a part) i una làpida funerària (veure fitxa a part) d'època romana. Al Museu també es conserva una àmfora ibèrica procedent d'aquest jaciment.

Segons informacions orals, la làpida es descobrí gràcies a uns treballs agrícoles en què també aparegueren pedres que van ser esbocinades i que correspondrien als brancals d'una porta, cosa que fa pensar que es tractava de la llinda lapidària d'una porta d'accés a un monument funerari.

En les darreres dècades s'ha avançat molt en el món de l'arqueologia en el que es denomina estudi del paisatge entès com a un entorn natural modificat per l'acció de l'home, orientant-la així a l'observació i documentació de la variació d'un espai o zona a conseqüència de l'establiment en aquell indret d'un ordre polític i econòmic que genera un seguit de modificacions, tant en l'entorn natural com en l'espai geopolític i econòmic. Aquest tipus d'estudi permet conèixer la base sobre la qual s'han estructurat les diverses relacions entre l'espai natural, el món rural i el món urbà en cada període històric.

L'any 218 aC entraven a la Península les legions romanes, fet que va comportar la ràpida desestructuració del món ibèric, que en línies generals es basava en l'ètnia, el grup, amb nuclis encastellats sobre turons. L'actuació dels romans sobre el paisatge va comportar grans canvis: creació d'importants vies de comunicació, naixement de grans centres urbans, econòmics, socials i polítics, així com l'inici d'una explotació rural planificada basada en les *villae*. Aquests canvis acabaren configurant un nou tipus de territori, molt més urbà i estructurat que l'ibèric, conformant una transformació lenta però irreversible de romanització, marcada per l'assimilació de les cultures anteriors.

Pel que fa a la nostra comarca, el centre d'aquest canvi es concentrà a la ciutat romana de *Iesso*, però encara està poc estudiada la relació d'aquesta ciutat amb la resta del territori sobre el qual influencia. En la tesi doctoral de Joaquim Pera s'assenyalen un seguit de jaciments vinculats a l'espai territorial de la ciutat de *Iesso*. Pera diferencia els jaciments segons els materials. Així, a partir de les mostres de ceràmica campaniana i ceràmica ibèrica pintada descoberta a les Maleses de Florejacs, Pera adscriu aquest jaciment a una forquilla cronològica situada entre els segle I aC i els segles I-II dC, fet que ve avalat per l'estudi de l'I.R.C., portat a terme per G. Febre, M. Mayer i I. Rodà, que estableix la cronologia de la làpida funerària descoberta a les Maleses en el segle I dC.

Per tant es pot constatar que es tracta d'un assentament rural amb una funció clarament explotadora del paisatge, amb una necròpolis i que dista 5 km en línia recta de la ciutat de *Iesso*.

INTERVENCIIONS

Des dels anys cinquanta del segle XX, en aquest

indret s'han realitzat diferents intervencions arqueològiques clandestines, certament menyspreables.

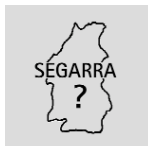
PROTECCIÓ EXISTENT

I.P.A.C. Carta Segarra/Generalitat de Catalunya.

BIBLIOGRAFIA

- CAMPS, Eduard, *La plana de Guissona: una comarca "arqueològica"*, dins "Ilerda", núm XXIV. Lleida 1960, ps. 46, 49.
- CAMPS, Eduard - SANTA EULÀRIA, Joan, *Guissona*. Barcelona 1982, ps. 30, 33.
- FEBRE, George - MAYER, Marc - RODÀ, Isabel, *Inscriptions Romaines de Catalogne*, vol II Lérida. París 1985.
- LARA, Federico, *Epigrafia romana de Lérida*. Lleida 1973, ps. 148-149.
- PERA, Joaquim, *La romanització a la Catalunya interior: Estudi històric-arqueològic de Iesso i Sigarra i el seu territori*. Tesi doctoral. Bellaterra 1993.
- PITA, Rodrigo, *Datos arqueológicos ilerdenses IV*, dins "Ilerda", núm XVII. Lleida 1953, ps. 104-105.
- Idem: *Datos arqueológicos ilerdenses V*, dins "Ilerda", núm XVIII. Lleida 1954, p. 202.

RELOTGE DE SOL DE LES MALESES

Nucli: Florejacs
Distància des de Cervera: 13 km
Accés: Carretera asfaltada
Indret: Forma part de la col·lecció del Museu Eduard Camps i Cava de Guissona

Tipologia: Relotge de sol
Època: s I/II dC
Estat de conservació: Regular
Interès: Alt

UTILITZACIÓ:

Original: Civil/Relotge
Actual: Civil/Peça de museu

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Relotge de sol construït a partir d'un bloc de pedra de marbre blanc, que fa 29 cm d'alçada per 32 d'amplada i 4'5 de gruix. Presenta una part semiesfèrica, amb presència d'onze incisions longitudinals que convergeixen en un únic punt, on es trobaria un element de metall a manera d'agulla que ha desaparegut i només es pot documentar la seva existència pel forat on aniria encaixat. Actualment la part inferior del

rellotge presenta una restauració feta a base de guix, sense massa criteri històric.

Perquè un rellotge de sol funcioni és necessari que l'aguilla (*gnomon*), es pugui perllongar fins el terra i formi amb aquest un angle igual a la latitud on va destinat el rellotge, un fet que actualment, tal com està restaurat, no es produeix.

Cara del rellotge de sol del jaciment de les Maleses, actualment al Museu Eduard Camps, de Guissona

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

La necessitat humana de mesurar el temps i de conèixer les diferents estacions, certament va lligada al desenvolupament d'una societat sedentària, basada en l'exploració agrària i per tant en el coneixement de les èpoques de pluja, les riuades, els cicles dels cereals, etc. Així, si bé hi ha alguns historiadors i arqueòlegs que intenten veure en determinats monuments megalítics mecanismes de medicació del temps, el que actualment sembla segur afirmar és que pel que fa a la zona de la mediterrània, aquesta tècnica del rellotge de sol no es va desenvolupar fins cap al segle VIII aC, com a fruit del món babilònic, cultural i científicament molt vinculat a coneixements astronòmics. Un coneixement que posteriorment va passar a Egipte, Grècia, Roma, l'Europa medieval, moderna i contemporània, passant a desenvolupar-se altres tècniques com els rellotges d'aigua, d'arena, de combustió d'oli, mecànics, automàtics i electrònics.

Pel que fa al món romà, Vitruvi en el seu llibre *De Architectura*, hi dedica una especial menció, donant notícia de la cronometria antiga.

Segons Joan Duch, el rellotge localitzat al jaciment de les Maleses és una variant del tipus *Scaphe*, un rellotge d'origen grec adaptat en el món romà i que es caracteritza per ser: *"...del tipo de sistema ecuatorial, de forma de cuadrantes solares, que los griegos llamaron Scaphe, que podría traducirse por "taza" o "bol", de la forma de semiesfera hueca. El primitivo reloj griego tiene como principales elementos una cavidad en forma de cuarto de hemisferio, en donde tiene grabadas unas líneas radiales, convergentes en el polo y separadas por sectores de 15 grados. Generalment son once líneas que estan dibujadas; (...) Del polo arranca una varilla de metal que sirve de aguja, que le llamaban gnomon, la sombra de la cual sirve para señalar las horas por medio de la luz solar. Para que sea científicamente perfecto, es necesario que la aguja prolongada hacia la tierra, pueda formar con ésta un ángulo igual a la latitud del lugar donde va destinado el reloj"*.

Pel que fa a la seva cronologia, podem assenyalar que el rellotge es va localitzar en els transcurso d'unes excavacions furtives en el jaciment de les Maleses, un jaciment que sembla correspondre a un assentament rural d'època romana del tipus vila alto imperial, i que a manca de treballs arqueològics més acurats, i partint quasi exclusivament de les mostres de ceràmica campaniana i ceràmica ibèrica pintada descobertes i descrites pels aficionats que van portar a terme l'excavació clandestina, Joaquim Pera adscriu aquest jaciment a una forquilla cronològica situada entre els segles I aC i I-II dC, fet que ve avalat per l'estudi de l'I.R.C., que estableix la cronologia d'una làpida funerària descoberta en aquest mateix jaciment, en el segle I dC. Per tant, ens trobaríem davant un rellotge de sol que també s'adscriuria a aquesta forquilla, sense poder arribar a precisar amb més exactitud pel caràcter poc científic de l'excavació.

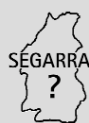
PROTECCIÓ EXISTENT

Peça de museu. Consta en el llibre d'inventari de les col·leccions del Museu Eduard Camps i Cava amb el número 3/464.

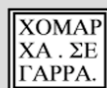
BIBLIOGRAFIA

- CAMPS, Eduard, *La plana de Guissona: una comarca "arqueològica"*, dins "Ilerda", núm XXIV. Lleida 1960, ps 46, 49.
- CAMPS, Eduard - SANTA EULÀRIA, Joan, *Guissona*. Barcelona 1982, ps. 30, 33.
- DUCH, Joan, *Localización de un reloj de sol romano en Guimerà*, dins "Ilerda", núm XXXVII. Lleida 1976, ps. 219-227.
- *Gran Enciclopèdia Catalana*, vol 12. Barcelona 1978, ps. 447-450.
- PERA, Joaquim, *La romanització a la Catalunya interior: estudi històric-arqueològic de Ileso i Sigarra i el seu territori*. Tesi doctoral. UAB 1993.
- PITA, Rodrigo, *Datos arqueológicos ilerdensis IV*, dins "Ilerda", núm XVII. Lleida 1953, ps. 104-105.

EPIGRAFIA ROMANA DE LES MALESES

Nucli: Florejacs
Distància des de Cervera: 13 km
Accés: Carretera asfaltada
Indret: Forma part de la col·lecció del Museu Eduard Camps i Cava de Guissona

Tipologia: Epigrafia
Època: s I dC
Estat de conservació: Bo
Interès: Alt

UTILITZACIÓ:

Original: Religiós/Funerari

Actual: Civil/Element museístic

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Bloc de pedra, amb camp epigràfic d'època romana

Es tracta d'una llinda epigràfica, actualment fragmentada, d'una cambra sepulcral que fa 109 centímetres de llarg per 39 d'amplada i un màxim de 25 centímetres de gruix. S'obrà sobre una llosa de pedra de sauló, molt corrent en aquesta comarca.

Fou localitzada durant els treballs de desmunt d'un marge que estava situat en uns terres de conreu, a la vessant sud del torrent de Gravat, a poca distància del Jaciment de les Maleses, d'on

agafa el nom. Segons notícies orals, juntament amb aquesta llinda funerària es varen trobar unes pedres que semblaven correspondre als brancals d'una porta, però malauradament es destruïren a conseqüència dels treballs de desmunt del marge.

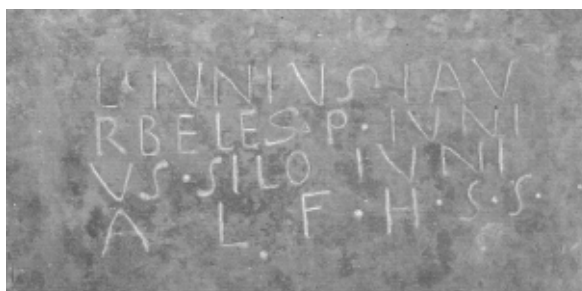
La llinda la trobem fragmentada, per la qual cosa el camp epigràfic no està centrat. Aquest espai ocupa un requadre de 18 x 25 centímetres i es caracteritza per un rebaix rectangular de la pedra on presenta un text de quatre línies amb la següent inscripció:

Transcripció (IRC núm. 83): "L(ucius) IVNIVS LAV / RBELES P(ublius) IVNI / VS SILO IVNI / A L(uci) F(ilia) H(ic) S(iti) S(unt).

Traducció: Luci Juni Laurbeles, Publi Juni Silo, Junia filla de Luci, reposen aquí.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Les primeres notícies d'aquesta llinda sepulcral corresponen a Rodrigo Pita Mercè i al metge Eduard Camps i Cava en la dècada dels anys 50 del segle XX, però el primer estudi epigràfic d'aquesta llinda va ser

Detall del camp epigràfic de la llinda sepulcral

realitzat per Federico Lara Peinado l'any 1973. En aquest treball Lara matisa algunes interpretacions anteriors: "En la tercera línea diversos autores siguiendo la incorrecta versión del Dr Camps, anota SILO. Por más que hemos examinado la inscripción, esta dice SILO. De ahí que la interpretación de Lucius Iunius Laurbeles, Publius Iunius Silo, Quintus Iunius Afius. Hic situs sunt, la consideramos aventurada" i assenyala "El texto epigráfico, probablemente del siglo I antes de Cristo segun hemos podido comprobar, se halla ejecutado en el ángulo superior de una gran piedra (...) y que será tal vez una piedra de lindero, de entrada en casa o de tumba (...) Tal lápida, creemos que recoge los nombres de un matrimonio, juntamente con el del hijo, faltando en cambio el nombre o nombres del dedicante (...) Su importancia estriba en el antropónimo IAVBELES de claro origen indígena que al igual que otros nombres recogidos en la Turma Sallvitana, termina en BELES. El mismo caudillo ilergeta Indibil, en su grafía original era conocido seguramente por Andobeles, como se desprende de los textos de Polibio. Puede confrontarse con el AENIBELI del C.I.L. 3621".

L'any 1985 va sortir a la llum el treball de George Febre, Marc Mayer i Isabel Rodà sobre l'estat de la qüestió de les inscripcions romanes de Catalunya, en el qual, i en relació a l'inscripció que ens ocupa, van interpretar que la correcta transcripció de IAVRBELES era LAVRBELES i a més a més eren de l'opinió que "...Des trois défunts, seuls deux portent un surnom. Laurbeles est de toute évidence un cognomen d'origine ibérique; Silo est un surnom bien latin, mais dont le succès particulier dans la Péninsule peut indiquer une corrélation avec un synonyme d'ascendance locale. Les trois personnages appartiennent à la gens Iunia, la femme pouvant être la fille du premier cité (elle est d'ailleurs la seule à mentionner une filiation de type romain, indiquant son ingénnuité); les P. Iunii sont du reste très peu attestés dans la Péninsule, alors que les L. Iunii sont présents à Tarraco ou même Barcino. Le type d'écriture ainsi que la dénomination du personnage féminin incitent à placer ce document au Ier siècle et même tôt dans celui-ci".

PROTECCIÓ EXISTENT

Aquesta llinda sepulcral es troba enregistrada en el llibre d'inventari de col·leccions del Museu Eduard Camps i Cava amb el número 3/469.

BIBLIOGRAFIA

- CAMPS, Eduard, *La plana de Guissona una comarca "arqueològica"*, dins "Ilerda", núm XXIV (1960), ps. 46, 49.
- CAMPS, Eduard - SANTAELÀRIA, Joan, *Guissona*. Barcelona 1982, ps. 30, 33.

– FEBRE, George - MAYER, Marc - RODÀ; Isabel, *Inscriptions Romaines de Catalogne*, vol II Lèrida. París 1985.

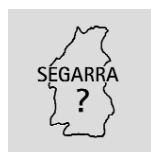
– LARA, Federico, *Epigrafia romana de Lèrida*. Lleida 1973, ps. 148-149.

– PERA, Joaquim, *La romanització a la Catalunya interior: estudi històric-arqueològic de lesso i Sigarra i el seu territori*. Tesi doctoral. UAB 1993.

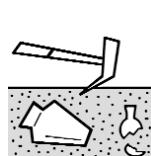
– PITA, Rodrigo, *Datos arqueológicos ilerdenses IV*, dins "Ilerda" núm XVII. Lleida 1953, ps 104-105.

– Idem: *Datos arqueológicos ilerdenses V*, dins "Ilerda", núm XVIII. Lleida 1954, p. 202.

JACIMENT DELS VILASSOS

Nucli: Florejacs
Distància des de Cervera: 22 km
Accés: Camí sense asfaltar
Indret: Des de Florejacs agafar el camí que porta a Agramunt, fins a la cruïlla amb el camí del Prat

Tipologia: Jaciment
Estat de conservació: Dolent
Interès: Baix

UTILITZACIÓ:

Original: Civil / Zona d'habitatge
Actual: Jaciment arqueològic

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

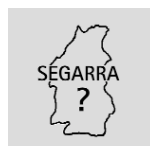

Partida de terme coneguda amb el nom dels Vilassos on s'han trobat restes arqueològiques

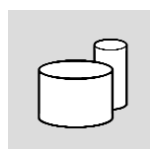
Possible jaciment arqueològic a l'aire lliure, situat a pocs metres de l'actual nucli de Florejacs, en el camí d'Agramunt. Tenint en compte el nom toponímic donat a la zona (Vilassos), la seva situació en un vessant i la seva orientació mirant a migjorn, ens fa pensar que en aquest indret es podria localitzar un antic assentament o lloc d'habitat, possiblement d'època romana i/o medieval.

Les fonts orals resulten ser imprecises per poder situar aquest jaciment amb certa exactitud, per tant convindria un treball de prospecció en superfície en tota aquesta extensa partida, per tal de determinar-ne l'origen i el d'una cavitat excavada a la roca que podria ser una sitja. Fa 40 cm de costat i una profunditat d'uns 250 cm.

PIQUES DE L'AUBAC

Nucli: Gra
Distància des de Cervera: 15,3 km
Accés: Camí sense asfaltar
Indret: En el vessant d'un turó, a pocs metres del nord-est de Gra

Tipologia: Trull
Època: Alt medieval?
Estat de conservació: Regular/Dolent
Interès: Alt

UTILITZACIÓ:

Original: Agrícola / Trull
Altres utilitzacions: Ramader / Pica
Actual: Abocador incontrolat

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Aspecte d'un dels tres conjunts de piques l'any 1996

Conjunt de dipòsits construïts a partir de practicar un treball de rebaix a la roca. En total hem pogut documentar tres agrupacions de dipòsits (de 2, 2 i 4 cavitats), repartits al llarg d'un desnivell natural en direcció d'est a oest, formant una xarxa que és probable que antigament estès intercomunicada. Algunes d'aquestes cavitats presenten un forat de desguàs.

L'estudi mètric del primer grup de dues piques ens dona una longitud total de 9,40 m (6,40 de la pica major i 3 de la pica menor), amb una amplada màxima de 3 m i una fondària d'1,35 m. L'estudi mètric ha estat impossible de realitzar en els altres dos conjunts, a causa del seu precari estat de conservació.

En realitat es tractaria de trulls o dipòsits per premsar el raïm i contenir el most, els quals van ser

aprofitats posteriorment amb la finalitat d'emmagatzemar aigua per al bestiar.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Conjunt de l'Aubac en una imatge de 1996

Les fonts orals ens informen de la utilització d'aquests dipòsits per a un ús ramader, és a dir, amb la finalitat de recollir les aigües de la pluja per poder abeurar el bestiar, substituint la tradicional bassa d'abeurar, generalment emplaçada en una fondalada, que en el cas de Gra també existia (concretament n'hi havia dues, una al costat mateix del nucli urbà i

l'altra sota del camí del mig a Guissona). Fent cas de les mateixes fonts hem d'assenyalar que es van utilitzar fins als anys trenta del segle XX.

Tanmateix, l'origen d'aquestes cavitats excavades a la roca podria ser un altre. Alguns especialistes, que basen la seva hipòtesi a partir d'un treball arqueològic i de recerca documental, associen la construcció d'aquests dipòsits amb l'extensió del cultiu de la vinya en època alt medieval. Segons aquest es tractaria de trulls o dipòsits (*torculario* o *trullo*) per premsar el raïm i contenir el most resultant. Francesc Fité i Prim Bertran, durant el 1982 i el 1983, van realitzar una excavació d'urgència en una jaciment localitzat a Flix, al municipi de Balaguer i dins el terme de Cubells a la Noguera. El resultat de l'excavació va servir per conèixer les característiques d'aquests tipus d'estructures i va permetre la seva datació. Fité i Bertran expliquen: "Els models excavats sencers presenten la particularitat d'ésser formats per dos dipòsits connectats. Sempre n'hi ha un de molt més profund que vessa o s'aboca a un altre de més ampli. Llurs volums són irregulars i les capacitats varien (...) el contenidor petit devia servir per al premsat del raïm, i el most resultant lliscava cap a l'interior del cup gran. El fet que aquests trulls siguin al costat mateix de la casa, o al seu voltant, no feien necessari deixar el most en el contenidor gran per a la seva fermentació, sinó que aquest devia ser utilitzat només per a la fabricació del vi." En general, cap d'aquests recipients presenta un encaix superior que fes pensar en algun tipus de tancament.

Pel que fa a la seva datació, els treballs arqueològics efectuats a Flix van permetre descobrir a redós dels trulls, i també a dintre, ceràmica grisa medieval, la més antiga de la qual, trobada fora dels trulls, es remuntaria al segle XI, coincidint amb les primeres referències documentals del lloc de Flix. A l'interior dels trulls s'hi va trobar ceràmica grisa clara i vidriada baix-medieval, cosa que segons els mateixos autors faria

pensar en el possible abandó a partir del segle XIV o XV.

Aquest treball centrat a Flix, així com el treball d'Albert Benet centrat al pla del Bages, ens poden servir perfectament per explicar les estructures localitzades a Gra. En el cas concret d'aquest jaciment, però, mancaria un treball d'excavació que permetés la seva datació.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

Conjunt fàcilment recuperable si es procedís a la seva neteja. És molt interessant pel seu caràcter etnològic ja que esdevé una aproximació a les formes de vida i de treball en època medieval.

Sota aquests dipòsits es pot documentar un conjunt de refugis antiaeris de la Guerra Civil del 1936-39.

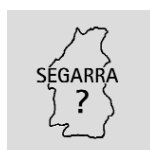
BIBLIOGRAFIA

– BENET, Albert, *El conreu de la vinya al Pla de Bages al segle X-XI*, dins "Vinyes i vins: mil anys d'història: actes i comunicacions del III Col·loqui d'Història Agrària (...), febrer del 1990". Barcelona 1993, ps. 241-264.

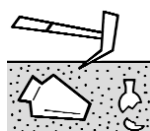
– FITÉ, Francesc - BERTRAN, Prim, *Una explotació vitivinícola altmedieval a Flix (la Noguera)*, dins "Vinyes i vins: mil anys d'història: actes i comunicacions del III Col·loqui d'Història Agrària (...), febrer del 1990". Barcelona 1993, ps. 235-239.

– GARDENYES, Dolors - VICEDO, *La vinya i el vi a les terres de Lleida. Història i cultura*. Lleida 1993.

NECRÒPOLIS DE LES SOLANES

Nucli: Gra
Distància des de Cervera: 17 km
Accés: Camí sense asfaltar
Indret: A uns 100 m al nord-est de l'església de Teuladells, en el turó anomenat Tossal de Teuladells o de les Solanes

Tipologia: Jaciment/Necròpolis
Època: Alt medieval
Estat de conservació: Regular
Interès: Alt

UTILITZACIÓ:

Original: Religiós/Culte
Actual: Jaciment arqueològic

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Jaciment a l'aire lliure caracteritzat per ésser una necròpolis d'inhumació, localitzada en el vessant est

del Tossal de les Solanes, el qual es troba en la part meridional de la serra de Teuladells, al seu capdamunt, en una posició preeminent sobre la plana on es troba l'església o monestir de Teuladells.

Es tracta d'un conjunt de 8 sepultures, encara que antigament sembla que n'hi havia hagut 15, de les quals sis van ser excavades a la terra i cobertes amb lloses. També n'hi ha d'excavades a la roca amb els extrems arrodonits, de reduïdes dimensions i en forma de banyera, que han de correspondre a enterraments infantils. Majoritàriament estan orientades amb el cap al nord i els peus al sud, però també se'n troba alguna en sentit contrari.

Com a exemple de les seves mesures, una d'infantil, orientada cap a l'oest, fa 90 x 30 cm, mentre que la d'un adult, orientada de sud a oest, faria de 150 x 30 cm.

Enterrament infantil del tipus banyera de les Solanes

Conjunt de cinc enterraments de llosa del jaciment de les Solanes l'any 1996

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Les necròpolis de tombes de llosa i excavades a la roca representen un tipus concret d'element funerari, emmarcat dins el context de l'època medieval a Catalunya, com una pràctica cristiana d'època de reconquesta i posterior, però sense ser l'única forma d'enterrament d'aquest període. Segons Manuel Riu: *"fins el segle XI hom sebolleix els morts un xic per tot, fins al voltant de les masies i el subsòl de les habitacions, amb preferència per l'entorn de les esglésies i dintre dels dotze o trenta passos que constitueixen l'àmbit de terra sagrada. Des de llavors es generalitzen els cementiris parroquials i monestrials els quals, des de mig segle XIII s'afegiran als conventuals. Mentre, certs clergues i laics de relleu han obtingut permís de sepultura a l'interior del temple i entorn de l'altar, al presbiteri o bé a l'exterior de l'absis, ben aprop dels murs del temple"*.

Les sepultures podien ser: excavades a la roca, de cista, de forma simple, taüts, sarcòfag, ossari...

NOTES COMPLEMENTÀRIES

Aquesta necròpoli ha estat espoliada. Al seu entorn s'han trobat restes de ceràmica i estructures que s'haurien d'haver examinat.

PROTECCIÓ EXISTENT

IPAC-Carta Segarra/Generalitat de Catalunya.

BIBLIOGRAFIA

– Catalunya Romànica: *El Segrià, les Garrigues, el Pla d'Urgell, la Segarra, l'Urgell*, vol XXIV. Barcelona 1997, p. 487.

– RIU, Manuel, *L'arqueologia medieval a Catalunya*. Barcelona 1989, p. 117.

NECRÒPOLIS DE TEULADELLS

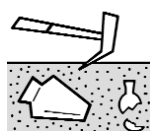

Nucli: Gra

Distància des de Cervera: 17 km

Accés: Camí sense asfaltar

Indret: A uns 75 m a l'oest de l'església de Santa Maria de Teuladells

Tipologia: Jaciment/Necròpolis

Època: Alt medieval

Estat de conservació: Regular

Interès: Alt

UTILITZACIÓ:
Original: Religios/Culte
Actual: Jaciment arqueològic

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Sepultura desapareguda, coneguda popularment com la "Tomba de l'Abadessa" en una imatge de 1996

El conjunt el formaven l'any 1996 dues tombes excavades a la roca amb els peus en direcció sud-est, distant l'una de l'altra uns 20 m.

La primera sepultura era coneguda amb el nom de "la Tomba de l'Abadessa". Tenia un aspecte antropomorf, amb la capçalera lleument arquejada i un important treball de rebaix de la pedra, mesurant 11 cm d'alçada i 17 d'amplada,

en tot el perímetre. Aquest rebaix, a manera d'encaix, fixava la coberta o tapa de llosa, alguns fragments de la qual encara es podien trobar pels voltants. Aquesta llosa estava ornada amb incisions rectilínies, el sentit de les quals no va ser possible d'interpretar. La sepultura feia 200 cm de llargada, 35 d'amplada del cap, 45 d'amplada de les espatlles, 54 d'amplada del cos, 30 d'amplada dels peus i 42 de profunditat màxima visible.

La segona sepultura, que afortunadament s'ha salvat, té els extrems arrodonits, tipus banyera, amb una longitud de 190 cm i 46 d'amplada màxima.

És probable que hi pugui haver més tombes en aquesta necròpolis, però la runa i la vegetació del lloc impedeixen la seva localització.

Enterrament del tipus banyera de Teuladells

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Vegeu la referència històrica sobre aquest tipus de necròpolis que apuntem a la fitxa anterior.

PROTECCIÓ EXISTENT

IPAC-Carta Segarra/Generalitat de Catalunya.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

Aquesta necròpolis ha patit espoliació i al seu entorn podem trobar restes de ceràmica i estructures que mereixerien un treball de prospecció. S'ha de lamentar, en els darrers anys la pèrdua de l'anomenada "Tomba de l'Abadessa", un exemplar únic que mereixia protecció i molta més sensibilitat vers aquest patrimoni.

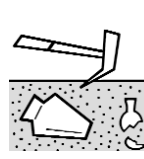
BIBLIOGRAFIA

- *Catalunya Romànica: El Segrià, les Garrigues, el Pla d'Urgell, la Segarra, l'Urgell*, vol XXIV. Barcelona 1997, p. 487.
- RIU, Manuel, *L'arqueologia medieval a Catalunya*. Barcelona 1989, p. 117.

JACIMENT DE TEULADELLS

Nucli: Gra
Distància des de Cervera: 17 km
Accés: Camí sense asfaltar
Indret: A uns 30 m al sud de l'església de Santa Maria de Teuladells

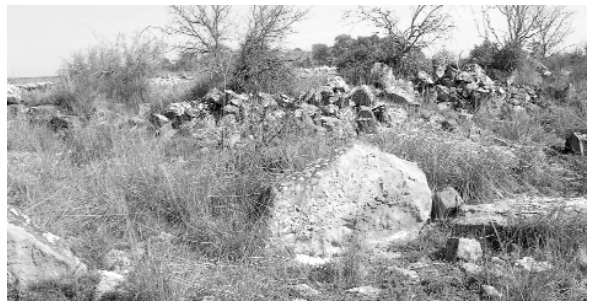

Tipologia: Jaciment
Època: Romana/Medieval
Estat de conservació: Dolent
Interès: Baix

UTILITZACIÓ:
Original: Zona d'hàbitat
Actual: Jaciment arqueològic

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Jaciment a l'aire lliure en què, en superfície, s'han trobat fragments de ceràmica ibèrica pintada i ceràmica comuna d'època romana, a més d'una premsa (uns 200 m més al nord) i una ara adaptada al culte cristià, també d'època romana. Malgrat no observar-se cap estructura visible d'aquesta època, la presència de restes materials fan pensar en una zona d'hàbitat rural o

Aspecte que presenta el jaciment de Teuladells en l'any 2009

villae, podent relacionar aquest jaciment amb el documentat a uns 300 m i anomenat "Serra de Teuladells" (veure fitxa). Pel que fa a l'ara, comentar que presenta esculpida una creu d'estil romànic en un dels seus costats, mentre que en l'altre trobem un buidat rectangular per encabir-hi un reliquiari.

Sobreposat a aquest jaciment, a uns 30 m de l'actual església abandonada de Santa Maria de Teuladells, localitzem les restes d'un antic monestir medieval. Aquest indret monacal actualment forma una petita illa vorejada per les terres de conreu i un camí de pas. Hi documentem abundant quantitat de pedra ben picada, amb formes que poden recordar algun element constructiu d'edifici i, a la morrera sud d'aquest illot, la resta de dues cavitats adossades (una de 210 x 125 cm, aproximadament, i l'altra de 72 x 88 cm) i en part fragmentades, totes dues de planta irregular, fetes mitjançant un treball de rebaix a la roca natural. Aquestes cavitats o dipòsits tenen molt a veure amb els que hem documentat molt a prop del nucli urbà de Gra (veure fitxa "Piques de l'Aubac") i que hem interpretat com a trulls d'època probablement alt medieval.

Seria interessant realitzar una prospecció arqueològica de la zona a fi de datar millor aquest jaciment.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Els documents assenyalen el 1248 com la data de construcció d'un monestir de monges Agustines, amb llicència del bisbe d'Urgell Ponç de Vilamur i del Capítol de Guissona. Es bastiria al costat de l'església de Santa Maria de Teuladells, de la qual en prendria el nom, tot apuntant la persona de Gerarda de Coscó com la promotora d'aquesta fundació. Sobre la data d'abandonament del monestir no se'n sap res.

Pel que fa a les dues cavitats o dipòsits trobats alguns especialistes, que basen la seva hipòtesi a partir d'un treball arqueològic i de recerca documental, associen la seva construcció amb l'extensió del conreu de la vinya en època medieval. Segons ells es tractaria de trulls o dipòsits per premsar el vi i contenir el most resultant.

Per a més informació sobre els trulls consultar la fitxa de les Piques de l'Aubac de Gra.

Conjunt de doble pica del jaciment de Teuladells l'any 1996

NOTES COMPLEMENTÀRIES

Seria bo realitzar un treball de prospecció arqueològica en aquest jaciment, el qual ha estat molt malmès per l'acció furtiva.

Junt amb la necròpolis i l'església formen un indret arqueològic i arquitectònic molt interessant de preservar.

PROTECCIÓ EXISTENT

IPAC-Carta Segarra/Generalitat de Catalunya.

BIBLIOGRAFIA

– BENET, Albert, *El conreu de la vinya al pla del Bages als segles X-XI*, dins "Vinyes i vins: mil anys d'història: actes i comunicacions del III Col·loqui d'Història Agrària (...) febrer del 1990. Barcelona 1993., ps. 261-264.

– BOLEDA, Ramon, *Carta arqueològica de les valls dels rius Corb, Ondara i Sió*. Lleida 1976.

– CAMPS, Eduard, *La plana de Guissona: una comarca "arqueològica"*, dins "Ilerda", núm XXIV. Lleida 1960, p. 50.

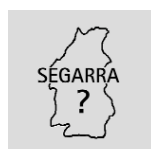
– CAMPS, Eduard - SANTA EULÀRIA, Joan, *Guissona*. Barcelona 1982, ps. 30, 33.

– FITÉ, Francesc - BERTRAN, Prim, *Una explotació vitivinícola altomedieval a Flix (la Noguera)*, dins "Vinyes i vins: mil anys d'història: actes i comunicacions del III Col·loqui d'Història Agrària (...) febrer del 1990. Barcelona 1993, ps. 235-239.

– PERA, Joaquim, *La romanització a la Catalunya interior: estudis històrico arqueològics de Ileso i Sigarra i el seu territori*. Tesi doctoral. Bellaterra 1993.

– PITA, Rodrigo, *Datos arqueológicos ilerdeses V*, dins "Ilerda", núm XVIII. Lleida 1954, ps. 202-203.

JACIMENT DELS VILASSOS

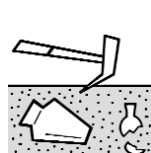
Nucli: Gra

Distància des de Cervera: 17 km

Accés: Camí sense asfaltar

Indret: Jaciment situat en unes terrasses de conreu a la vessant sud-est de la Serra de Teuladells, a uns 100 m de la necròpolis de les

Solanes

Tipologia: Jaciment/Zona d'hàbitat

Època: Romana/Medieval

Estat de conservació: Dolent

Interès: Baix

UTILITZACIÓ:

Original: Zona d'hàbitat

Actual: Jaciment arqueològic

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Terreny on es localitza el jaciment dels Vilassos

Jaciment a l'aire lliure, també conegut com el de la Serra de Teuladells, sense estructures constructives visibles, però amb presència de materials en superfície. Les fonts orals ens parlen de la localització en aquest indret de fragments de ceràmica comuna romana i de dòlia, trobada en superfície.

La presència de material romà, la seva situació en el vessant d'un turó i l'existència de restes a la zona de Teuladells (veure fitxa) fan pensar en l'existència en aquest indret d'un assentament rural d'època romana, però el fet de trobar-se a uns 100 m d'una necròpoli d'inhumació (veure fitxa necròpoli les Solanes), també fa possible la tesi que es tractés d'un poblat medieval.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Consultar la fitxa sobre el Jaciment dels Vilassos de Bellvei.

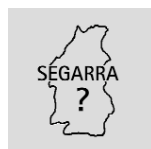
PROTECCIÓ EXISTENT

IPAC-Carta Segarra/Generalitat de Catalunya.

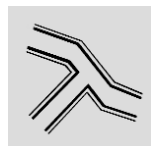
BIBLIOGRAFIA

-PERA, Joaquim, *La romanització a la Catalunya interior: estudi històric-arqueològic de lesso i Sigarra i el seu territori*. Tesi doctoral. Bellaterra 1993.

CARRERADA O CAMÍ DE GUISSONA

Nucli: Granollers de Segarra
Distància des de Cervera: 20.8 km
Accés: Camí asfaltat
Indret: Des de Guissona en direcció a Sanaüja per l'eix L-313 en direcció Selvanera per la L-314. Passat aquest nucli, a 500 m a mà esquerra, trobarem el desviament de Granollers
Localització: LN 41° 41.831 LE 1° 12.592

Tipologia: Carrerada
Època: Medieval
Estat de conservació: Regular
Interès: Mitjà

UTILITZACIÓ:
Original: Ramader/Camí de pas pel bestiar
Actual: En desús

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Aspecte que tenia el camí ramader, molt a prop del nucli de Granollers, l'any 1996

Camí de bestiar que travessa el nucli de Granollers entre les cases i l'església. És l'antiga carrerada que anava de Cervera, passant per Guissona, cap al Mas Forniga i des d'aquí, passant per Sanaüja i el Bancal (Solsonès), cap al Pirineu. Era també el camí de Guissona.

Presenta estructures en forma de murs i l'amplada oscil·la entre els 2,5 i els 3 m.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

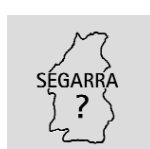

Arribada del camí ramader al nucli

Aquests sectors que encara es conserven d'aquesta carrerada evocuen les pràctiques de transhumància d'èpoques passades, avui abandonades.

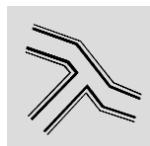
Degut a que no s'utilitza, el seu estat de conservació està força deteriorat.

CAMÍ CLOS DE GRANOLLERS A LA FONT

Nucli: Granollers de Segarra
Distància des de Cervera: 21,5 km
Accés: Camí sense asfaltar
Indret: Des de Granollers agafar la pista que porta al torrent. Una entrada es troba al costat de la Font de l'Espinal i l'altra al mateix nucli de

Granollers
Localització: LN 41° 41.830 LE 1° 12.535

Tipologia: Camí
Època: Medieval/Moderna
Estat de conservació: Dolent
Interès: Baix

UTILITZACIÓ:
Original: Ramader/Camí de pas pel bestiar
Actual: En desús

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

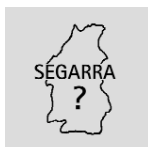
Aspecte del camí, ben emboscat ja, l'any 1996

Camí clos que comunicava el nucli de Granollers amb les fonts de Granollers (de l'Alsedà i Espinal), situades prop del torrent. El trajecte presentava un tram descobert i un altre de clos. El tram descobert corresponia a la zona mitja del recorregut, per un bosquet damunt la cinglera, i estava fitat a banda i banda mitjançant pedres sobreposades, avui encara visibles. El tram clos, corresponent a l'inici i final del camí, presentava paredat de pedra seca a banda i banda amb una amplada màxima d'uns 3,25 m.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

La vegetació fa impossible que es pugui transitar per alguns trams, per tant convindria fer una bona neteja i condicionament de la zona, donat l'interès del camí clos.

COVA DE L'ALSEDÀ

Nucli: Granollers de la Segarra
Distància des de Cervera: 21,8 km
Accés: Camí sense asfaltar
Indret: Des de Granollers agafar la pista que porta al torrent i a pocs metres del camí es troba la cova, en la vessant més a l'est

Tipologia: Cova
Època: Bronze mitjà
Estat de conservació: Bo
Interès: Alt

UTILITZACIÓ:
Original: Religios / Cova sepulcral
Actual: Amagatall durant la guerra de 1936-1939 i aixopluc de pobres
Actual: En desús

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Entrada a la cova

Estructura en forma de cúpula esfèrica o de mitja esfera, sent les seves mesures: 200 cm de diàmetre i 110 cm d'alçada màxima. Presenta boca d'entrada orientada a ponent, de forma ovalada menys per la base, que fa 82 cm d'alçada i 73 d'ample.

Destaquem el canaló de desguàs a la part superior de la boca d'entrada, amb la finalitat de desviar l'aigua de la pluja cap a un dels costats. Documentem un rebaix en un cantell de la boca d'entrada que té forma de galze. Constatem també que la boca d'entrada, per la part exterior, s'obre més cap als costats, de manera que queda perfectament camuflada, i en part protegida.

Segons les fonts orals consultades, l'entrada es trobava tancada per una llosa, fet que explicaria el rebaix i la forma bisellada de la boca que hem esmentat. L'existència d'aquesta tapadora amb la seva situació enlairada, farien d'aquesta cova un indret imperceptible i difícilment accessible.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

El problema de conèixer el què i el quan d'aquesta cova és prou lògic si tenim en compte que, ni a dins ni a fora de la cova, no s'han pogut obtenir contemporàniament restes que facilitessin la seva catalogació. Les notícies que hom pot obtenir a partir de la memòria oral, ens parlen del seu ús comú com a amagatall de la Guerra Civil del 1936-1939, o com a aixopluc d'alguns pobres. Tanmateix és difícil d'encertar el seu motiu constructiu, sobretot perquè el costós treball de buidatge de la cinglera, les reduïdes dimensions i el seu més que problemàtic accés descarten, en principi, qualsevol explicació sobre un ús agrícola o industrial.

Atès que ens trobem en una zona molt rica en troballes de fragments de sílex, ceràmica del període del bronze i primera edat del ferro i diversos llocs d'hàbitat d'aquesta mateixa època (Montellà, la Boixera i Santconill), podria considerar-se la hipòtesi que es pogués tractar d'una cova sepulcral d'inhumació col·lectiva del bronze mitjà (segon mil·lenni aC). Segons Anna M. Raurer: *"Totalment deslligades de la cultura*

megalítica es van començar a descobrir coves amb enterraments acompanyats d'aixovars i ofrenes, la tipologia de les quals evidenciava una cultura material pràcticament idèntica a la megalítica."Contràriament a la cultura megalítica, que concentrava els seus megàlits bàsicament a la Catalunya nord, la localització de les coves sepulcral s'estén per un gran nombre de comarques catalanes fins a arribar al Matarranya. Continua Rauret: "Es tracta de coves naturals amb molt poques condicions d'habitabilitat; moltes no són sinó petites cavitats estretes, humides i de difícil accés, on no cap la possibilitat que servissin per a viure-hi".

Tanmateix, la impossibilitat de trobar fragments de materials, com hem apuntat més amunt, òbviament impedeix parlar amb la certitud que desitjaríem.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

Durant la Guerra Civil de 1936-1939 aquesta cova va ser aprofitada com a amagatall d'emboscats.

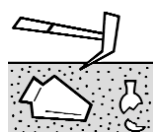
BIBLIOGRAFIA

— RAURET, Anna Maria, *La civilització dels megàlits i de les coves sepulcral*, dins *Història de Catalunya*. Barcelona 1978, ps. 70-103.

JACIMENT DE GRANOLLERS

Nucli: Granollers de Segarra
Distància des de Cervera: 30 km
Accés: Camí asfaltat
Indret: A l'extrem oest del terme, tocant a la Noguera

Tipologia: Jaciment
Època: Bronze final
Estat de conservació: Dolent
Interès: Baix

UTILITZACIÓ:

Original: Civil/Zona d'hàbitat a l'aire lliure
Actual: Jaciment arqueològic

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Segons l'inventari del patrimoni arqueològic de Catalunya, pel que fa a la carta arqueològica referida a la Segarra, aquest jaciment se situaria en l'extrem oest del terme de Granollers de Segarra, prop dels límits de la comarca amb la Noguera, en una zona aturonada, a uns 500 m d'altitud.

Segons l'IPAC, aquest jaciment correspondria a un assentament humà del bronze final. Es troba a 1 quilòmetre, en línia recta, del jaciment de Montallà, a 1,5 del de Santconill i a uns 2 del de la Boixera, tots tres

dins el terme de Palou.

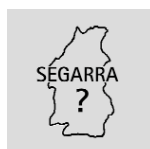
NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Les dades aportades fins al moment resulten poc aclaridores, tot i així caldria relacionar aquest jaciment amb el mateix període històric dels jaciments de Montallà, Santconill i la Boixera, fet que faria d'aquest indret, que abraça part dels termes de Palou i Granollers, una zona destacable en el poblament prehistòric de la comarca.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

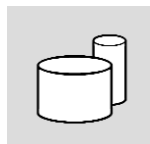
Seria interessant portar a terme algun tipus d'intervenció arqueològica amb la finalitat de determinar l'interès real del jaciment.

PIQUES DE L'ALSEDÀ

Nucli: Granollers de Segarra
Distància des de Cervera: 21,5 km
Accés: Camí sense asfaltar
Indret: Des de Granollers agafar el camí de Palou; a uns 400 m, dins un bosquet, en la vessant nord

Localització: LN 41° 41.830 LE 1° 12.580

Tipologia: Trull
Època: Alt medieval?
Estat de conservació: Bo
Interès: Mitjà

UTILITZACIÓ:

Original: Civil/Zona d'hàbitat a l'aire lliure
Actual: Jaciment arqueològic

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Conjunt constituït per dues cavitats de forma irregular, excavades a la roca.

La cavitat A és la més gran, mesurant 250 cm de llarg x 125 d'amplada màxima x 105 de profunditat visible.

La cavitat B fa 126 cm de llargada x 105 d'amplada màxima x 30 de profunditat.

Ambdues cavitats es troben en un nivell diferent i es comuniquen per un petit orifici centrat a la paret que les separa, cosa que ens fa deduir que les dues cavitats tenien una funció complementària.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Alguns especialistes, que basen la seva hipòtesi a partir d'un treball arqueològic i de recerca documental, associen la construcció d'aquests dipòsits amb

l'extensió del cultiu de la vinya en època alt medieval. Segons ells es tractaria de trulls o dipòsits (*torculario* o *trullo*) per premsar el raïm i contenir el most resultant. Francesc Fité i Prim Bertran, durant el 1982 i el 1983, van realitzar una excavació d'urgència en una jaciment localitzat a Flix, al municipi de Balaguer i dins el terme

Aspecte actual de les piques

de Cubells a la Noguera. El resultat de l'excavació va servir per conèixer les característiques d'aquests tipus d'estructures i va permetre la seva datació. Fité i Bertran expliquen: "Els models excavats sencers presenten la particularitat d'ésser formats per dos dipòsits connectats. Sempre n'hi ha un de molt més profund que vessa o s'aboca a un altre de més ampli. Llurs volums són irregulars i les capacitats varien (...) el contenidor petit devia servir per al premsat del raïm, i el most resultant lliscava cap a l'interior del cup gran. El fet que aquests trulls siguin al costat mateix de la casa, o al seu voltant, no feien necessari deixar el most en el contenidor gran per a la seva fermentació, sinó que aquest devia ser utilitzat només per a la fabricació del vi". En general, cap d'aquests recipients presenta un encaix superior que fes pensar en algun tipus de tancament.

Pel que fa a la seva datació, els treballs arqueològics efectuats a Flix van permetre descobrir a redós dels trulls, i també a dintre, ceràmica grisa medieval, la més antiga de la qual, trobada fora dels trulls, es remuntaria al segle XI, coincidint amb les primeres referències documentals del lloc de Flix. A l'interior dels trulls s'hi va trobar ceràmica grisa clara i vidriada baix-medieval, cosa que segons els mateixos autors faria pensar en el possible abandó a partir del segle XIV o XV.

Aquest treball centrat a Flix, així com el treball d'Albert Benet centrat al pla del Bages, ens poden servir perfectament per explicar les estructures localitzades a Gra. En el cas con-

Aspecte de les piques l'any 1996

cret d'aquest jaciment, però, mancaria un treball d'excavació que permetés la seva datació.

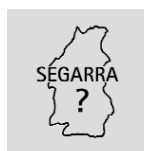
BIBLIOGRAFIA

– BENET, Albert, *El conreu de la vinya al Pla de Bages al segle X-XI*, dins "Vinyes i vins: mil anys d'història: actes i comunicacions del III Col·loqui d'Història Agrària (...), febrer del 1990". Barcelona 1993, ps. 241-264.

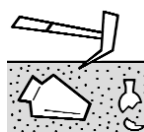
– FITÉ, Francesc - BERTRAN, Prim, *Una explotació vitivinícola altmedieval a Flix (la Noguera)*, dins "Vinyes i vins: mil anys d'història: actes i comunicacions del III Col·loqui d'Història Agrària (...), febrer del 1990". Barcelona 1993, ps. 235-239.

– GARDENYES, Dolores - VICEDO, *La vinya i el vi a les terres de Lleida*. Història i cultura. Lleida 1993.

CASTELL DEL LLOR

Nucli: El Llor
Distància des de Cervera: 9,5 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà

Tipologia: Jaciment
Època: ss. XIV - XVI
Estat de conservació: Ruïna
Interès: Baix

UTILITZACIÓ:

Original: Militar/Defensiu
Actual: Jaciment arqueològic

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Restes de l'antic castell l'any 1996

Poca cosa queda de l'antic castell del Llor, ja que com acostuma a passar, es va aprofitar el cim del turó on s'emplaçava per construir el dipòsit de l'aigua del poble. Hi ha indicis d'un vall que encerclava la fortalesa pel nord i per l'oest, com també alguns murs que es tallen en angle recte i que suggereixen una planta

rectangular. L'existència d'una sèrie d'estructures en allò que devia ser l'interior de la fortalesa permeten suposar que l'edifici tingué diferents fases constructives, corresponents a l'adaptació del castell original a les noves necessitats, a fi d'aconseguir una residència més còmoda quan passà de fortalesa a palau al segle XVI.

Una espitllera de perfil parabòlic existent al mur de llevant, podria ser un dels elements més antics que es conserven del castell.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Abans del 1024 se suposa que el Llor ja tenia una fortalesa, ja que en aquest any es celebrà un judici entre Guillem de Lavansa i el bisbe Ermengol d'Urgell pel domini sobre el lloc Llor: "*apprisiavi locum qui dicitur Laurus, ubi constructum habeo castrum quod eodem nomine appellatur*". Durant el segle XI trobem altres documents on surt esmentat el castell del Llor.

Al segle XII la canònica solsonina anà adquirint drets sobre el castell del Llor fins a esdevenir un important senyor del lloc. El 1190 Arnau de Sanaüja cedí a la canònica de Solsona molts béns que tenia al Llor, igual que ho féu Hug del Llor (o de Sanaüja o de Biosca) el 1192. L'any següent aquest personatge venqué a Santa Maria de Solsona la dominicatura dels castell del Llor per 1800 sous barcelonesos.

A finals del segle XIII Ramon de Vallverd consta com a feudatari del Llor. El 1315 el senyoriu del lloc passà a Berenguer de Copons. Uns anys més tard, el 1368, Berenguer, paborde de Solsona, es desprengué dels drets sobre el Llor que encara romanien en mans de la canònica.

Els Copons hi senyorejaren fins a finals del segle XVII, quan Caterina de Copons i d'Armengol es casà el 1697 amb Josep-Antoni de Mata i de Copons, passant així el senyoriu a aquesta nova família, que hi restà fins a la seva abolició durant el segle XIX.

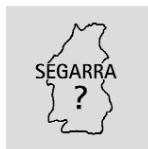

Aspecte que tenia el recinte del castell a començament del s. XX (fons Duran i Sanpere-ACSG)

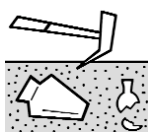
BIBLIOGRAFIA

- *Catàleg de monuments i conjunts històrico-artístics de Catalunya*. Barcelona 1990, ps. 415, 430.
- CATALÀ, Pere, *Els castells catalans*, vol VI. Barcelona 1979, ps. 746-756.
- *Catalunya Romànica: el Segrià, les Garrigues, l'Urgell, la Segarra i el Pla d'Urgell*, vol XXIV. Barcelona 1997, p. 473.
- DURAN, Agustí, *Llibre de Cervera*. Barcelona 1977, p. 93.
- FARRÉ, M. Carme, *L'arquitectura en la història de Catalunya*. Barcelona 1987, ps. 161-163.
- Fons d'imatges de l'Arxiu Històric Comarcal de Cervera.
- GARRIGA, Joaquim, *L'època del Renaixement s XVI*. Barcelona 1986, ps. 84-86.
- *Gran Enciclopèdia Catalana*, vol 10. Barcelona 1994, p. 361.
- IGLÉSIES, Josep, *El fogatge de 1365/1370*. Barcelona 1962.
- MADÓZ, Pascual, *Diccionario Geográfico estadístico histórico de España y sus posesiones de ultramar*, vol X. Madrid 1847, p. 506.
- SERRA, J., *Los señores de Portell*, dins "Analecta Sacra Tarraconensia". Barcelona 1957.

JACIMENT DELS VILASSOS

Nucli: El Llor
Distància des de Cervera: 10 km
Accés: Camí sense asfaltar
Indret: Des del Llor cal agafar el Camí de la Vall; a pocs metres de cal Rius

Tipologia: Jaciment
Època: Ibèrica/Romana
Estat de conservació: Dolent
Interès: Baix

UTILITZACIÓ:

Original: Civil/Zona d'hàbitat
Actual: Jaciment arqueològic

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Jaciment a l'aire lliure corresponent a una zona d'hàbitat, situat al cim d'una petita elevació, d'època ibèrica o romana.

Actualment aquesta zona està conreada. Una prospecció ràpida en superfície no va donar cap material, però la tradició oral anomena aquesta

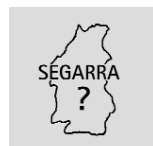

Possible estela trobada en aquest indret

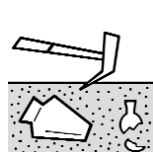
finca "els Vilassos", i fa un temps sembla que s'hi van trobar algunes pedres curioses que podrien correspondre a un fragment de molí i a una possible estela antropomòrfica.

La pervivència del topònim "Vilassos", la recollida d'elements arqueològics i la seva situació en una petita elevació, fa creïble l'existència en aquest indret d'algun tipus d'assentament antic.

JACIMENT DE SANT ERMINI

Nucli: El Llor
Distància des de Cervera: 10,5 km
Accés: Camí asfaltat
Indret: Des del Llor agafar el camí que porta a Sant Guim de la Plana i el Far; a la cruïlla per anar a aquests dos pobles

Tipologia: Jaciment
Època: Ibèrica/Romana
Estat de conservació: Dolent
Interès: Baix

UTILITZACIÓ:

Original: Civil/Zona d'habitat
Actual: Jaciment arqueològic

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Indret on es van localitzar sitges, ceràmica i restes òssies

Jaciment a l'aire lliure corresponent a una zona d'habitat d'època ibèrica o romana, situat en el lliandar dels actuals termes de Sant Guim de la Plana i el Llor. Creua aquest jaciment el camí que porta a Sant Guim i el que porta al Far.

Situat en una petita elevació, per seu vessant sud. En superfície, dins un camp de conreu d'aquest vessant, es troba abundant material ceràmic del tipus comuna romana, sigil-lata, fragments d'àmfora... Pel que fa a l'indret més elevat, aquest es troba actualment ple de runes i no s'ha pogut documentar cap tipus de material, però sí que antigament se n'havia trobat, de ceràmica ibèrica.

El més interessant referit a aquest jaciment són les notes redactades per Ramon Tàssies, del Far, el 1782, com a propietari d'aquests terres: "*Terme de St Guim y notes de Sanyes Ermines vinyes i aulives. Advertencia*

per les esdivinidors del que se encontra quant se planten les vinyes de St. Ermines his mudaren los pedregals si troba moltes sitges y si troba moltes sepultures de persones com i encenyaven les calaveres o osos que si trobaren y altres coses de aquell tems y se diu que en aquell tems y avie un lloch gran. En lo anys de 1782 vaix fer plantar les dues vinyes de St. Ermines y fer trauer uns grans pedregals que y avie...." Per tant ens trobariem davant d'una necròpolis i un camp de sitges, la datació i documentació de les quals s'hauria de fer a partir de la realització d'una prospecció detallada en aquella zona.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

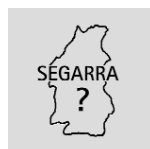
Aquest indret també és conegut amb el topònim d'Arquells.

Mossèn Narcís Saladrigues cap als anys setanta va efectuar una prospecció en tot aquest indret, consistent en la recollida de ceràmica. Igual que nosaltres, va poder documentar abundància de ceràmica ibèrica, sobretot en el punt més alt, i romana.

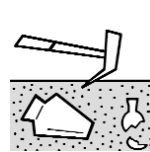
FONTS

– *Llibre de notes de casa Tascies del Far fet en lo any 1740 (...).* Fons documental de cal Tàssies (Tàrrega).

JACIMENT DE MALLABECS

Nucli: La Morana
Distància des de Cervera: 15,8 km
Accés: Camí sense asfaltar
Indret: Des del nucli urbà cal agafar el camí que porta al tossal de Mallabecs; aproximadament a 1,8 km

Tipologia: Jaciment
Època: Alt medieval
Estat de conservació: Ruïna
Interès: Mitjà

UTILITZACIÓ:

Original: Civil-Militar/Lloc d'habitat fortificat
Actual: Jaciment arqueològic

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Jaciment a l'aire lliure situat damunt d'un turó, corresponent a un antic poblat alt medieval estructurat a partir d'una torre. Actualment la zona presenta gran quantitat de pedres, més o menys treballades, que corresponen a l'enderroc de les antigues estructures del poblat. En primer lloc trobem visible una estructura quadrada, 4'40 x 4'30 m, al cim del turó, feta amb grans carreus i que podria tractar-se de la torre de la fortalesa, la qual també presenta alguna

estructura de planta corbada que correspondria a algun tipus de reforçament posterior; en segon lloc diversos trams de murs en els vessants nord, sud i est. En la zona sud-oest hi ha un mur circular que, per les seves característiques constructives, podria ser la resta conservada d'una muralla que originalment tancava l'hàbitat principal. Pels indicis existents podríem apuntar que aquesta torre es trobaria

Restes de les estructures medievals trobades al jaciment de Mallabecs

protegida per un fossat en els sectors est i oest, que al segle XVII seria emplenat a fi d'anivellar el terreny i poder conrear la terra, mitjançant esponges esglaonades.

De l'antiga església d'aquest vilatge, ja se'n té constància el 1098, quan se l'esmenta en l'Acta de consagració de Santa Maria de Guissona. Les restes que queden d'aquest edifici dibuixen el perímetre d'una sola nau capçada per un absis semicircular, sense poder precisar res més si no es fa una prospecció arqueològica.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

És probable que el vilatge de Mallabecs tingui el seu origen al segle XI, quan al voltant del castell es reuní una petita població cristiana a fi de consolidar aquest espai després de la conquesta d'aquest sector de la Segarra pels comtes d'Urgell.

La primera notícia d'aquest antic vilatge correspon al 1075, quan Bernat, fill de Company, llega a la seva muller Gerberga i als seus fills Guillem i Adalgars en el seu testament diversos béns que tenia "*in termino de Mallabechs*" i en altres termes propers. Un segon document de l'11 d'agost de 1082 situa Mallabecs com a límit territorial del castell de Valltallada, en una donació feta pels esposos Arnau i Guilla a Santa Maria de la Seu d'Urgell. Finalment el 1098 l'església de Mallabecs és esmentada en l'Acta de consagració de Santa Maria de Guissona.

A mitjans del segle XII apareix documentat el castell de Mallabecs, esmentant que els senyors de Fluvià cobraven l'octava part dels fruits de les collites que es feien al terme d'aquesta fortalesa. Més tard passà als Anglesola, senyors de Bellpuig, i així l'any 1227

Guillem d'Anglesola i la seva muller Sibil·la donaren al priorat de Sant Nicolau de Fondarella el castell i terme de *Malliabech*.

No tenim notícies sobre la seva desaparició, però a les acaballes del segle XVIII Rafael d'Amat Cortada i Senjust, baró de Maldà, fa la descripció d'un poble que podria ser Mallabecs: "*A la part de tramontana, que és terreno de montanyas, hi ha algun poble que no tinch gaire ben present per notar-lo aquí...*".

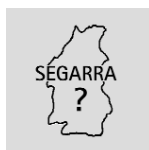
Sobre el topònim de Mallabecs, Albert Turull assenyalava la poca seguretat que es té sobre el seu origen i significat. Segons ell: "*..es pot descomposar aquest nom en el que semblen dos elements aglutinants Malla i el plural de Bec. Però tret d'una estranya frase basada en mallar (picar) becs, en tot cas susceptible de ser un mal nom o potser referència a una roca especialment dura, l'única possible relació entre els dos mots és de tipus semàntic: i en tot cas entre una accepció de mall com a "mont rocós" i una de Bec <BECU com a "cim d'una elevació" (...). Per contra, si hom desisteix d'intentar-ne la descomposició, pot ser que arribi a un antropònim germànic (Mellovicus), del qual ningú no sembla haver-se adonat, tot i que el recull de Förstermann, dins dels derivats de la base MALV (del gòtic MALVJAN, que aquest autor tradueix pel llatí CONTERERE, ignorem en quin dels seus significats, tot i que en principi sembla més atractiu el de "sotmetre les nacions" que no pas el de "moldre"). Aquesta derivació pot portar algun problema, però en tot cas, davant la manca de millors alternatives, no dubtem a considerar que, ara com ara, aquest nom personal germànic constitueix la hipòtesi més raonable per explicar l'origen del nostre desaparegut Mallabecs*".

Per les restes conservades, a la *Catalunya Romànica* es planteja la possibilitat que abans d'un assentament cristià cap a l'any 1000, ja existís una població fronterera sota domini musulmà.

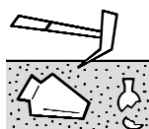
BIBLIOGRAFIA/FONTS

- BARAUT, Cebrià, *Les actes de consagració d'esglésies del bisbat d'Urgell (IX-XII)*, dins "Urgèlia", núm 1. La Seu d'Urgell 1978, ps. 163-164.
- *Catalunya Romànica: el Segrià, les Garrigues, el Pla d'Urgell, la Segarra, l'Urgell*, vol XXIV. Barcelona 1997, ps. 340-341, 484-485.
- CORTADA, Rafael de, baró del Maldà, *Viles i ciutats de Catalunya*. Barcelona 1994.
- GAVÍN, Josep M., *Inventari d'esglésies. Segarra i Urgell*. Barcelona 1987, p. 50.
- SANGÉS, Domènec, *Recull de documents del s XI referents a Guissona i la seva Plana*, dins "Urgèlia" núm 3. La Seu d'Urgell 1980, ps 254-255, 263-264.
- Servei Arqueològic de l'IEI.
- TURULL, Albert, *Els topònims de la Segarra*. Cervera 1991, ps. 238-240.

NECRÒPOLIS DE LA MORANA

Nucli: La Morana
Distància des e Cervera: 14'2 km
Accés: Camí sense asfaltar
Indret: Des de la Morana cal agafar el camí de Guarda-si-venes, i a uns 100 m de la cruïlla que porta a aquesta població i a la Bassa Nova, en un marge a mà dreta

Tipologia: Jaciment/Necròpolis
Època: Alt Medieval
Estat de conservació: Regular
Interès: Mitjà

UTILITZACIÓ:
Original: Religiós/Lloc d'enterrament
Actual: Jaciment arqueològic

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Sepultura corresponent a la necròpolis de La Morana

Jaciment a l'aire lliure corresponent a una zona de necròpolis aprofitant una zona de cinglera, probablement relacionat amb el poblament més primitiu del nucli de la Morana. Actualment tan sols és visible un enterrament, desplaçat del seu lloc original degut a un esfondrament natural de la roca.

Es tracta d'una sepultura excavada a la roca, amb els extrems arrodonits i els peus mirant al sud-est, degut al seu desplaçament. Mesura 165 cm de llarg, 34 d'amplada a la capçalera, 35 d'amplada de cos, 27 d'amplada dels peus i una profunditat de 20 cm als peus i 32 al cap.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

A la Segarra, que no fou ocupada ni repoblada fins al segle XI, els enterraments allunyats d'edificis religiosos i sovint encimbellats, corresponen sense cap mena de dubte a un ampli període que va des de l'any 600, moment en què s'esdevingué la desintegració de les antigues *villae* i l'aparició d'un hàbitat semidispers, fins a l'any 1000 aproximadament, moment en què hi arribà la feudalització de la societat i l'enquadrament eclesiàstic.

Les necròpolis solien situar-se en llocs encimbellats, en un vessant o damunt d'una roca. En general, la dispersió de les tombes reflecteix la dispersió dels establiments humans, que no devien pas ésser gaire grans.

La major part d'aquests enterraments tenen forma rectangular, lleugerament trapezial o bé tenen els extrems arrodonits. La major part estan orientats d'est (peus) a oest (cap), tot i que hi ha excepcions. Adults i infants estan barrejats.

Bolós, Esquerda i Gallart diferencien les tombes que tenen el cap diferenciat de les que no, i aquestes darreres entre les que tenen els extrems més o menys rectes i les que els tenen més arrodonits.

Consulteu també la fitxa de la Necròpolis de les Solanes a Gra.

BIBLIOGRAFIA

– BOLÓS, Jordi - ESQUERDA, Mateu - GALLART, Josep, *Notícia d'algunes sepultures excavades a la roca situades a la comarca de les Garrigues*, dins "Ilerda" núm XLVI. Lleida 1985, ps. 23-32.

– BOLÓS, Jordi - PAGÈS, Montserrat, *Sepultures excavades a la roca*, dins "Necròpolis i sepultures medievals de Catalunya", "ACTA/MEDIEVALIA" (Annex 1). Barcelona 1982, ps. 61-97.

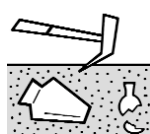
– *Catalunya Romànica: el Segrià, les Garrigues, l'Urgell, la Segarra i el Pla d'Urgell*, vol XXIV. Barcelona 1997, ps. 367, 484.

– RIU, Manuel, *L'arqueologia medieval a Catalunya*. Barcelona 1989.

JACIMENT DE SANTA BLANCA

Nucli: La Morana
Distància des de Cervera: 16 km
Accés: Camí sense asfaltar
Indret: Des de La Morana cal agafar el camí de la Bassa Nova; a uns 2 km al nord, dalt d'un turó

Tipologia: Jaciment
Època: Medieval
Estat de conservació: Ruïna
Interès: Baix

UTILITZACIÓ:
Original: Religiós/Culte
Actual: Religiós/Culte

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Jaciment a l'aire lliure corresponent a un lloc d'assentament medieval situat en la morrera oest d'un tossal. Des d'un punt de vista arqueològic cal indicar que es localitzen a banda occidental de la serra una sèrie de restes de murs, fets amb carreus posats en sec. Al costat oriental hi ha una petita elevació que separa del nivell tabula de la serra per un detall de la roca bas-

sal, si bé no hi ha més indicis de l'existència d'una estructura tipus fossat; un mur de carreus gruixuts completava l'efecte barrera d'aquest punt, la funcionalitat estratègica del qual vindria corroborada pels fonaments pertanyents aparentment a una estructura quadrangular i que per la seva situació en la part més alta del lloc i vora la indicada zona est, permet de pensar que podria tractar-se d'una petita torre.

Restes visibles d'un mur

En superfícies es troben fragments de ceràmica grisa medieval.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Segons notícies orals, en els transcurs d'uns treballs agrícoles es van descobrir uns forats, que s'identificaren com a sitges.

Segons Gavín, les restes localitzades podrien correspondre a un antic convent. D'altres autors, i la mateixa *Catalunya Romànica*, descriuen aquests restes com a pertanyents a un antic nucli fortificat d'època medieval.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

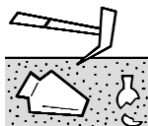
En la cartografia dels anys cinquanta apareix el topònim Tossal Vieja, com a traducció del popular Tossal Vella, més conegut com Santa Blanca.

BIBLIOGRAFIA/FONTS

– *Catalunya Romànica*: el Segrià, les Garrigues, l'Urgell, la Segarra i el Pla d'Urgell, vol XXIV. Barcelona 1997, p. 485.

– *Despoblats de Santa Blanca*. Servei d'Arqueologia del I'EI.

– GAVÍN, Josep, *Inventari d'esglésies. Segarra i Urgell*. Barcelona 1987, p. 49.

Tipologia: Jaciment
Època: s XI/XIV
Interès: Baix

UTILITZACIÓ:

Original: Civil/Zona d'hàbitat
Actual: Jaciment arqueològic

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

En aquest indret es trobà una sitja que podria correspondre a un antic vilatge, ara desaparegut

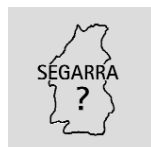
Poble o vilatge d'època medieval, actualment desaparegut i de difícil ubicació, però entre els termes de la Morana i Guissona es localitza una partida coneguda amb el nom de Nial, que ocupa una àmplia zona davant l'encreuament de la carretera L-310 de Guissona a Tàrrega i l'entrada al nucli de la Morana, que podria correspondre a l'emplaçament d'aquesta antiga zona d'hàbitat.

Segons notícies orals, en una finca d'aquesta partida el terreny va cedir mentre es realitzaven tasques agrícoles, assenyalant l'existència d'una possible sitja.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Eduard Camps localitza l'antiga vila de Nial a 1 quilòmetre, aproximadament, al sud-oest de Guissona, a la partida coneguda amb el nom de Nial, de la qual —comenta— encara es veien restes d'alguna estructura que ell identifica com la possible església, la qual s'havia aprofitat com a pallissa i era. Segons Camps: "Aquest poblet estava assentat a 1 km aproximadament de Guissona vers el SO, en la partida del terme actualment coneguda pel Nial. Al nostre entendre són, les seves restes, unes fonamentacions d'edifici conegudes avui per 'l'era d'en Ponç'. Aquests fonaments que surten poc a flor de terra i aprofitats amb el temps per a pallissa i era de batre, semblen, que tal volta seria l'església del poble, església que estava sota l'advocació de Santa Fe". Del mateix autor referenciem les següents notes històriques referides a Nial: "Aquest poblats, el

JACIMENT DE NIAL

Nucli: La Morana

Distància des de Cervera: 13,3 km

Accés: Camí sense asfaltar

Indret: A la partida coneguda amb el nom de Nial, en el límit dels termes de Guissona i la Morana

qual hem vist que pertanyia al senyoriu de Tapioles el 1191, va pertànyer més tard al senyoriu del Capítol d'Urgell. [...] En el segle XVII encara pertanyia al Capítol d'Urgell [...] ignorem la data de la desaparició del poble i també quan fou agregat a Guissona, la causa de la seva desaparició, els mitjans amb què es feu l'agregació del seu terme al nostre [...]. Aquest poblat era molt petit i estava murallat".

La primera notícia documentada sobre Nial es correspon a la donació feta el 28 de desembre de 1067 pel matrimoni Arnau i Guilla, i els seus fills Berenguer i Arnau, a Bertran de Sant Martí, a la seva muller Loreta i els seus fills del senyoriu que Miró Gauspert tenia a Sant Martí, així com la meitat de l'aigua que naixia a Nial i la meitat de la que hi ha a Sant Martí i la Morana: "...et medietate de ipsa aqua de morana que partex ab Nizal". Una segona referència la tenim en el testament de Bernat Transvert publicada en forma sacramental el 23 de juliol de 1092: "Alodium vero montis Orosi quod vocant Nidal, Berengario suo filio dimisit in eius vita ut faciat census cannonice unumquoque anno, semodium frumenti et semodiu orde et modium vini purioris".

Finalment, una darrera referència ens assenyala la seva adscripció a Santa Maria de Guissona en l'Acta de la seva consagració, el 15 de setembre de 1098: "Igitur nos supradicte pontifices constituimus adque confirmamus ecclesie pernotate omnes suos decimos et primicias et universas oblaciones et defunctiones et ciminterium qui exient vel exire debent infra predictos terminos, scilicet [...] de Nidal".

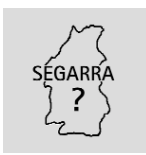
Tret de les notícies documentals referides al s. XI que hem assenyalat, disposem de ben poques dades més. Potser l'única coneguda és la que fa referència al fogatge d'aquest indret dels anys 1365-1370 en què s'hi comptabilitzen quatre focs: "Loch de Nial, qui es del dit bisbe IIII".

En relació a l'origen etimològic del mot, Turull, a partir del nom antic del poble que era Nidal, el relaciona amb el nom comú "niu", com a a derivat del llatí NIDALE. Nial significaria "covador, lloc on les gallines ponen i coven".

BIBLIOGRAFIA

- BARAUT, Cebrià, *Les actes de consagració d'esglésies del bisbat d'Urgell*, dins "Urgèlia", núm 1 (doc 75). La Seu d'Urgell 1978.
- CAMPS, Eduard - SANTAELÀRIA, Joan, *Guissona*. Barcelona 1982, p. 127
- IGLESIAS, José, *El fogatge de 1365-1370*. Barcelona 1962, p. 328.
- SANGÉS, Domènec, *Recull de documents del segle XI referents a Guissona i la seva Plana*, dins "Urgèlia", núm 3. La Seu d'Urgell 1980.
- TURULL, Albert, *Els topònims de la Segarra*. Cervera 1991, p. 290.

CARRERADA DE MALLABECS

Nucli: La Morana

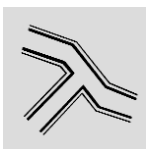
Distància des de Cervera: 15,8 km

Accés: Camí sense asfaltar

Indret: Des de la Morana cal agafar el camí que porta del tossal de Mallabecs fins a la cabana del Crispí; enfront d'aquesta cabana en

direcció nord-est

Localització: LN 41° 47.262 - LE 1° 15.827

Tipologia: Carrerada i/o camí

Època: Medieval/Moderna

Estat de conservació: Regular

Interès: Mitjà

UTILITZACIÓ:

Original: Ramader/Carrerada

Actual: Abandonada

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Part del camí o carrerada que unia Agramunt amb Guissona
amplada d'uns 3,4 m.

Carrerada que anava des d'Agramunt cap al Pirineu, passant per Guissona, Sanaüja i el Bancal. Des del peu del tossal de Mallabecs i durant uns 400 m en direcció nord-est o a la Bassa Nova, encara es pot resseguir força bé aquesta carrerada, la qual presenta tanca-ment a banda i banda mitjançant paredat de pedra seca, de mitjana alçada, sent la seva

NOTES COMPLEMENTÀRIES

Aquesta carrerada ens remunta a l'època de la transhumància, pràctica ja abandonada.

Amb un senzill treball de neteja de la vegetació existent i la consolidació dels murs, aquest camí podria recuperar-se amb finalitats lúdiques i turístiques.

JACIMENT DE MONTALLÀ

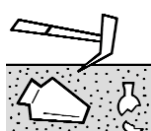

Nucli: Palou

Distància des de Cervera: 24 km

Accés: Camí sense asfaltar

Indret: Passat Palou, dalt d'un turó a mà esquerra, just a tocar la comarca de la Noguera

Tipologia: Jaciment/Zona d'hàbitat
Època: Bronze final/Primera Edat del Ferro
Estat de conservació: Dolent
Interès: Mitjà

UTILITZACIÓ:

Original: Civil/Zona d'hàbitat
Actual: Jaciment arqueològic

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Estructures constructives visibles del jaciment

Jaciment a l'aire lliure situat al costat sud del cim d'un turó, estructurat en base a un poblat. Es poden observar un seguit d'estructures posades al descobert per excavacions clandestines, destacant les restes d'un edifici quadrat o rectangular d'uns 3,10 x 3,13 m, construïda amb grans blocs de pedra de sauló, en forma de paral·lelepípedes que poden fer 1,50 x 0,3 m, junt amb d'altres de més petites. Podria correspondre a la primera filada d'un mur o sòcol d'una habitació. Una d'aquestes pedres té incisa en la cara superior una figura molt estilitzada que podria correspondre a un peix o un gerro, d'uns 20 cm de llargada.

A continuació d'aquesta estructura trobem les restes d'una paret, que es pot resseguir durant uns 35 m, que podria correspondre al mur de tancament del poblat, el qual tindria les habitacions adossades.

En superfície es localitzen restes de material ceràmic fabricat sense torn, amb argiles de coloració diversa, destacant les tonalitats clares. Seria ceràmica destinada a la cocció d'aliments o per al seu emmagatzematge, destacant alguns fragments que presenten boques obertes amb llavis excavats i amb decoració de cordons, amb digitacions o ungulacions.

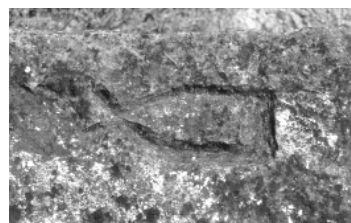
Aquest jaciment fou descobert l'any 1953 per Flavià Puig, de Palou, i referenciat per R. Pita dins la revista *Illerda*: *"En la llamada sierra de Montallá y en la zona poblada de bosque en un área bastante considerable, aflora a la superficie, gran cantidad de fragmentos de cerámica hecha a mano, algunos de los cuales, muestran aún cuando muy gastados, fragmentos de cordones en relieve, modelados con los dedos y for-*

mando pezones. Los vasos son grandes y en su mayoría con bisel hacia afuera y cordón en el cuello. Asas de tetón. Aparecen asimismo fragmentos de sílex. Por la extensión de dispersión cerámica, parece tratarse de un poblamiento prehistórico de relativa importancia. En prospecciones posteriores se han hallado fragmentos de cerámica Hallstat, con decoración a canales incisos, formando figuras geométricas".

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Amb el nom d'"Edat del Bronze" es coneix una cultura que s'inicia cap a l'any 1800 aC i que perdura fins l'any 650 aC. Aquest període es troba marcat pel megalitisme i per l'aparició d'una nova tècnica metal·lúrgica: l'obtenció del bronze. A partir dels estudis de la zona centre-oest d'Europa, aquest període es divideix en tres etapes: bronze antic (1800-1500 aC); bronze mitjà (1500-1000 aC); bronze final (1000-650 aC).

A Catalunya les dues primeres fases encara es troben molt poc definides. En línies generals es produeix una continuació de la forma de vida del neolític final i del calcolític, amb un tipus d'hàbitat que continua sent cavernícola, la qual cosa també resulta visible pel que fa a la cultura material i al sistema econòmic del moment. En canvi, la fase final del bronze (1000-650 aC), es caracteritza per tot un comportament sociocultural diferent, paral·lel a una sèrie de moviments etnogràfics motivats per raons clarament econòmiques: augment de la població, esgotament de recursos naturals, canvi de clima, contacte amb pobles indoeuropeus anomenats "de camps d'urnes" i "de camps de túmuls", els quals van impulsar el coneixement de la metal·lúrgia del bronze i amb el nom "hallstàtic", que va comportar la vulgarització de la metal·lúrgia del ferro i un nou estadi tecnològic i cultural anomenat "Edat del Ferro". Aquest procés va implicar una transformació del territori, en convertir terrenys erms en terrenys aptes per al conreu, cosa que va permetre millorar el sistema productiu, va donar l'eina necessària per a independitzar-se de la natura i va suposar el pas d'un hàbitat basat en coves i balms a establir-se a l'aire lliure, en punts estratègics prop de les zones aptes per al conreu. Això va generar petits nuclis "urbans" basats en cabanes enfonsades en el subsòl i bastides mitjançant materials peribles. A mesura que ens endinsem en l'Edat del Ferro, aquests poblats són més quantiosos, més densos i presenten estructures més estables. A més a més, el contacte amb el món indoeuropeu va

Incisió semblant a un peix o gerro practicada en un dels blocs de fonamentació de l'estructura de Montellà.

comportar un canvi de model d'enterrament, passant de la inhumació a la incineració.

Pel que fa al jaciment de Montallà, la presència de cultura material (ceràmica cordó, de vores, etc, amb presència de digitacions) i la presència d'estructures habitables, caracteritzades per la utilització d'un sòcol de pedra on bastir una estructura de materials peribles, ens porta a suposar l'existència d'un nucli habitat de finals del bronze o inicis del ferro, aprofitant l'orografia basada en turons més o menys elevats. Això permet un assentament a l'aire lliure sense perdre un caràcter estratègic i de protecció. A més, la presència d'una xarxa hidràulica permet l'existència de terrasses fluvials i l'aprofitament d'aquestes amb finalitats agrícoles. Per últim, si tenim en compte que en l'espai pròxim a aquest jaciment es documenten altres jaciments com el de Santconill, la Boixera i Granollers, que cronològicament poden ser adscrits a la mateixa època, ens trobem davant un espai d'uns 5 quilòmetres que abraça una intensa activitat humana, corresponent potser a un mateix grup ètnic.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

Es tracta del jaciment més important dels localitzats en aquesta zona, ja que s'hi detecten estructures habitables. Un treball arqueològic ben fet, no com les excavacions clandestines efectuades fins al moment, podria aportar informació sobre aquesta cultura a la nostra comarca.

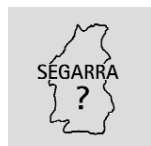
PROTECCIÓ EXISTENT

IPAC-Carta Segarra/Generalitat de Catalunya.

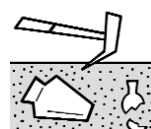
BIBLIOGRAFIA

- FARRÉ, M. Carme, *L'arquitectura en la història de Catalunya*. Barcelona 1987, ps. 28-41.
- PITA, R., *Datos arqueológicos ilerdenses*, dins "Ilerda" núm XVII. Lleida 1953, p. 102.

JACIMENT DELS ESCOLANS

Nucli: Palou
Distància des de Cervera: 22 km
Accés: Camí sense asfaltar
Indret: Des de Palou cal agafar el camí de Granollers; dins un bosquet en la partida dels Escolans

Tipologia: Jaciment/Zona d'hàbitat
Època: Medieval
Estat de conservació: Ruïna
Interès: Baix

UTILITZACIÓ:
Original: Zona d'hàbitat
Actual: Jaciment arqueològic

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Restes visibles de l'estructura dels Escolans

Jaciment a l'aire lliure ubicat en el cim d'un petit turó, que presenta una estructura constructiva de planta quadrangular, feta amb pedres més o menys polides i lligades amb terra, que estaven disposades de manera esglaonada.

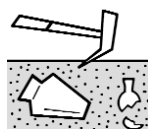
A tot el voltant es poden trobar gran quantitat de pedres amuntegades. Segons la tradició oral, en aquest indret s'hi hauria volgut bastir un castell o una torre, sense haver arribat mai a acabar-la. Probablement es tracta d'un jaciment medieval. Per les restes documentades no seria estrany pensar en l'existència d'una torre de defensa o de guaita medieval que o no va a arribar-se a construir, o va ser enderrocada.

JACIMENT DEL TOSSAL DE LES COMES

Nucli: Palou
Distància des de Cervera: 21 km
Accés: Camí sense asfaltar
Indret: Des de Palou cal agafar el camí que porta al Mas d'En Porta, a la partida anomenada de les Comes, a la dreta de la rasa o torrent

de Valltallada

Tipologia: Jaciment/Zona d'hàbitat
Època: Alt Medieval (s XI)
Estat de conservació: Dolent
Interès: Baix

UTILITZACIÓ:
Original: Civil/Zona d'hàbitat
Actual: Jaciment arqueològic

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Jaciment a l'aire lliure situat en el cim d'un petit tossal anomenat de les Comes, a la dreta del torrent de Valltallada. Actualment es troba recobert de vegetació.

Restes d'una estructura indeterminada pertanyents al jaciment de les Comes

S'hi documenten dues estructures diferents: una pica de pedra i dos petits murs que formen un angle recta.

La pica de pedra està buidada a la roca i té unes dimensions força considerables, de 2 x 1,98 x 0,72 m de profunditat màxima. Actualment es troba molt malmesa, amb algun sector trencat. Segons alguns estudiosos, aquest tipus de cavitat està relacionada amb els usos agrícoles, tractant-se d'un cup per premsar el raïm i per contenir el most resultant.

Uns metres més enllà, en el punt més alt del turó, es localitzen les restes d'una estructura corresponent a dos murs que formen angle recte, i les seves mesures són 460 cm el costat sud i 870 la banda oest; en aquest darrer mur hi ha una pedra amb un orifici circular que la travessa en un dels seus angles. Aquest mateix element el trobem en dos brancals de la porta d'ingrés del Molí Alt del Vidal de Torrefeta, sent probablement la seva funció la de tancament. Al voltant dels murs es troben pedres més o menys polides, que segurament es corresponen al seu enderroc.

Aquest jaciment, descobert per Flavià Puig el 1950, va ser referenciat per R. Pita a la revista *Illerda*: "...encontró [...] fragmentos de cerámica romana, procedentes de una villa cercana". Tanmateix, els fragments de ceràmica romana trobada en un indret imprecís d'aquesta zona en realitat podria interpretar-se com a material procedent del jaciment de Clusca (o Cusca), molt pròxim a aquest tossal, sense descartar, però, la possibilitat d'un assentament romà. No obstant això, les restes d'estructures que hom pot documentar en la morrera sud-oest d'aquest tossal conviden a creure que ens trobaríem davant d'un jaciment d'època medieval que, per les indicacions de localització fetes per Eduard Camps, podria tractar-se del poblat medieval desaparegut de Vantallada (o Valltallada). El mateix Camps en el seu treball de recull de dades arqueològiques sobre la Plana

Restes d'una pica

de Guissona considera Valltallada com un poble medieval desaparegut i com una estació romana.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

La primera referència documental a aquest topònim el trobem en un document del 2 de novembre de 1024 corresponent al judici celebrat a Guissona entre el bisbe Ermengol de la Seu i Guillem Lavança del Llor. En aquest document es fixen les afrontacions del terme de Guissona, una de les quals és Valltallada: "...et descendit per medium Vallis Dalada usque in isam fosam comitalem". Un segon document del 7 de març del 1075 ens assenyalava ja de l'existència d'un hàbitat amb aquest nom. En aquest document Bernat, fill de Company, nomena els seus marmessors i fa testament dels béns mobles i de les seves possessions que entre altres llocs té a Valltallada: "*Et ita ipsa quarta pars de Valtalada qui mhi pertinent totas ipsas meas bocas remanent had Azalez cum ipso caval falb*". Un tercer document de l'11 d'agost de 1082 ens resulta molt més revelador en situar aquest hàbitat del segle XI. Tracta de la donació per part d'Arnau i la seva esposa Guilla a Santa Maria de la Seu d'Urgell del seu castell de Claret i també del castell de Valltallada: "*Donamus etiam ipsum castrum que bocant Valletalada [...] et habet affrontaciones aparte orientis in terminis de castellus raduffi, et demeridie in termino de Malabecos, ab occidente afronta in terminum de Coscolosa et sic descendit usque ad rivo Valletalada, aparte vero circi afrontat in terminum de Floriacus vel in terminum de Palado*". Per últim, un darrer document del XV de setembre del 1098 en l'Acta de Consagració de l'Església de Santa Maria de Guissona per part del bisbe Ot, Folc de Barcelona i Ponç de Roda queda clarament documentada la dependència religiosa del lloc de Valltallada a l'església de Guissona: "...igitur nos supradicti pontifices constituimus atque confirmamus ecclesie prentate omnes suos decimas et primicias et universas oblicines et defunctiones et ciminterium qui exient vel exiret debent infra predictos terminos, scilicet [...] de Valtalada".

Per Turull, per buscar el significat d'aquest topònim ens hem de remetre a les seves formes més antigues: *Vallisdalada*, que hauria evolucionat a *Vlatalada*, *Valltallada*, *Vantalada*..., que faria referència a la orografia del terreny.

Sobre l'ús de la pica de pedra o trull, consulteu la fitxa de les Piques de l'Aubac de Gra.

BIBLIOGRAFIA

- BARAUT, Cebrià, *Les actes de consagracions d'esglésies del bisbat d'Urgell (s XI-XII)*, dins "Urgèlia", núm 1. La Seu d'Urgell 1978.
- Idem: *Documents de Guissona del segle XI*, dins

"Urgèlia", núm 3. La Seu d'Urgell 1980.

– CAMPS, Eduard - SANTAELIÀRIA, Joan, Guissona. Barcelona 1982, ps. 120-121.

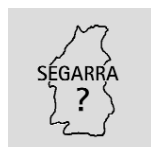
– *Catalunya Romànica: el Segrià, les Garrigues, l'Urgell, la Segarra i el Pla d'Urgell*, vol XXIV. Barcelona 1997, ps. 478-479.

– FITÉ, Francesc - BERTRAN, Prim, *Una explotació vitivinícola altomedieval a Flix (la Noguera)*, dins "Vinyes i vins: mil anys d'història: actes i comunicacions del III Col·loqui d'Història Agrària (...) febrer del 1990. Barcelona 1993, ps. 235-239.

– PITA, R., *Datos arqueológicos ilderdenses*, dins "Ilerda", núm XVII. Lleida 1953, p. 102.

– TURULL, Albert, *Els topònims de la Segarra*. Lleida 1991, ps. 495-496.

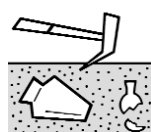
JACIMENT DE LA BOIXERA

Nucli: Palou

Accés: Camí sense asfaltar

Indret: A tocar del jaciment de Montallà

Tipologia: Jaciment

Època: Bronze final/Primera Edat del Ferro

Estat de conservació: Dolent

Interès: Baix

UTILITZACIÓ:

Original: Civil/Zona d'habitat

Actual: Jaciment arqueològic

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

En aquest indret anomenat la Boixera es va localitzar un jaciment de finals del Bronze o primers del Ferro

A poca distància del jaciment de Montallà es localitza una partida de terme coneguda com la Boixera. En alguns camps de conreu d'aquesta zona, es van documentar uns nivells de cendres que foren destruïts, els quals podrien haver correspost a forns de cabanes. També es van recollir fragments de ceràmica del Bronze final i primera Edat del Ferro.

Aquest jaciment fou descobert per Ton Isant, de cal Batiste de Palou, l'any 1953, sent referenciat per R. Pita a la revista Ilerda: "A poca distancia al Oeste de Palou y por el camino que conduce a Montallà [...] halló [...] fragmentos del mismo tipo de cerámica tan abundante en la estación de Montallà". Això és, fragments de ceràmica feta a mà, amb decoració de cordó i llavis exvasats.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

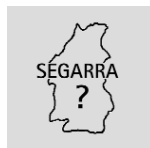
Caldria una intervenció arqueològica per poder conèixer l'abast real d'aquest jaciment.

Per ampliar la informació històrica del jaciment consulteu la fitxa arqueològica de Montallà.

BIBLIOGRAFIA

– PITA, R., *Datos arqueológicos ilderdenses*, dins "Ilerda", núm XVII. Lleida 1953, p. 102.

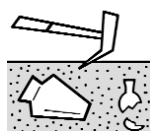
JACIMENT DE SANTCONILL

Nucli: Palou

Accés: Camí sense asfaltar

Indret: A tocar del jaciment de Montallà

Tipologia: Jaciment

Època: Bronze final/Primera Edat del Ferro

Estat de conservació: Dolent

Interès: Baix

UTILITZACIÓ:

Original: Civil/Zona d'habitat

Actual: Jaciment arqueològic

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Partida de Santconill, on es va localitzar un jaciment de finals del Bronze o primers del Ferro

A poca distància del jaciment de Montallà es localitza una partida de terme coneguda amb el nom de Santconill. Segons notícies orals, en alguns camps de conreu d'aquesta zona s'ha recollit algun fragment de ceràmica feta a mà, com la del jaciment de Montallà, situat a 1 km al nord-oest. No es localitza cap estructura visible.

En l'inventari de Ramon Boleda s'assenyala el següent: "Sanconill. Terme Palou de Florejacs. Ceràmica neolítica. Ref.: F. Puig Boleda".

NOTES COMPLEMENTÀRIES

Caldria una intervenció arqueològica per poder conèixer l'abast real d'aquest jaciment.

Per ampliar la informació històrica del jaciment consulteu la fitxa arqueològica de Montallà.

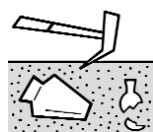
BIBLIOGRAFIA

– BOLEDA, Ramon, *Carta arqueològica de les valls dels rius Corb, Ondara i Sió*. Lleida 1976.

JACIMENT DE LA CLUSCA

Nucli: Palou
Distància des de Cervera: 20 km
Accés: Camí sense asfaltar
Indret: Des de Palou cal agafar el camí que porta a la Morana; a 1 km aproximadament

Tipologia: Jaciment
Època: Romana
Estat de conservació: Dolent
Interès: Baix

UTILITZACIÓ:

Original: Rural/Zona d'hàbitat
Actual: Jaciment arqueològic/Camps de conreu

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Jaciment situat a l'aire lliure, al vessant d'un petit tossal prop del torrent de Vantallada, que actualment es troba conreada i que correspon a una zona d'hàbitat.

L'anàlisi superficial del terreny no permet localitzar cap tipus d'estructura constructiva, però per tot el vessant es poden trobar materials arqueològics diversos que, segons informacions orals, correspondrien a fragments d'àmfora itàlica, *tegulae* i *dolia*, els quals datarien de l'època romana i que per a Joaquim Pera: "són indicatius d'algun tipus d'activitat humana a la zona, tal vegada d'un establiment rural romà".

R. Pita constata que en aquest jaciment: "...se recogieron fragmentos de àmfora romana, de molinos de piedra volcànica i de dòllium".

NOTES COMPLEMENTÀRIES

Com passa en altres jaciments de la contrada, seria bo poder fer una intervenció arqueològica a fons per a

conèixer l'abast real d'aquest jaciment.

Consulteu la fitxa del Jaciment dels Vilassos de Bellveí.

BIBLIOGRAFIA

– BOLEDA, Ramon, *Carta arqueològica de les valls dels rius Corb, Ondara i Sió*. Lleida 1976, p. 31.

– FARRÉ, M. Carme, *L'arquitectura en la Història de Catalunya*. Barcelona 1987.

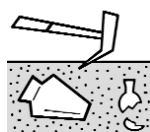
– PERA, Joaquim, *La romanització a la Catalunya interior: estudi històrico-arqueològic de les valls de Sió i Sigarra i el seu territori*. Tesi doctoral. Bellaterra 1993.

– PITA, Rodrigo, *Datos arqueológicos ilerdenses V*, dins "Ilerda", núm XVIII. Lleida 1954, p. 203.

JACIMENT DELS VILASSOS

Nucli: Riber
Distància des de Cervera: 9 km
Accés: Camí sense asfaltar
Indret: A 1 km del poble en direcció al camí del Puig

Tipologia: Jaciment
Època: Ibèrica/Romana
Estat de conservació: Dolent
Interès: Baix

UTILITZACIÓ:

Original: Civil/Zona d'hàbitat
Actual: Jaciment arqueològic/Camp de conreu

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Entorn dels Vilassos de Riber

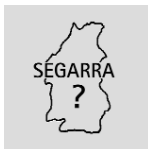
Jaciment a l'aire lliure situat en una petita elevació orientada cap a mitjorn, des d'on es domina un amplíssim territori. Actualment encara és conegut amb el nom dels "Vilassos" i, segons la tradició oral, l'antic poble de Riber es localitzaria en aquest indret.

En superfície s'han pogut recollir alguns fragments de ceràmica ibera del tipus pasta *sandwich*.

BIBLIOGRAFIA

– BOLEDA, Ramon, *Carta arqueològica de les valls dels rius Corb, Ondara i Sió*. Lleida 1976, p. 31.

ERMITA DE SANT CRISTÒFOL

Nucli: Sant Martí de la Morana
Distància des de Cervera: 16,5 km
Accés: Camí sense asfaltar
Indret: Des de Cervera cal agafar la L-311 fins a la segona cruïlla de Guissona, on agafarem la L-310 en direcció a Tàrrega; a uns 2 km trobem l'accés, indicat, de Sant Martí. Des del poble agafarem el camí del Bosc (al nord de la població) fins passada la Masia del Sala. Es poden veure les restes a la serra coneguda com "El Bosc del Sala"

Localització: LN 41° 46'52 - LE 1° 14.412

Tipologia: Ermita
Època: s XII
Estil: Romànic
Estat de conservació: Ruïna
Interès: Baix

UTILITZACIÓ:
Original: Religiós/Culte
Actual: Jaciment arqueològic

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Fragment del mur que suposadament formava part de l'ermita de Sant Cristòfol

L'ermita de Sant Cristòfol de la Coscollosa fou el temple de l'antic vilatge de la Coscollosa, situat en el tossal dit de Sant Cristòfol. Aquest nucli ja estava habitat el 1040 quan s'esmenta el *castellum Coscolio*-se en l'acta de consagració de Santa Maria de la Seu d'Urgell.

En la morrera nord-est de l'anomenat Bosc del Sala actualment es documenten les ruïnes d'un edifici de caire religiós corresponent a la primitiva ermita o església romànica de Sant Cristòfol. Tot i el seu estat ruïnós documentem restes d'un mur que l'erudició local atribueix a l'antiga ermita o església. Tanmateix, l'original d'una fotografia de l'any 1900, on es veu el mas del Sala i a la seva esquerra l'esmentat edifici religiós, ens informaria d'un emplaçament de l'ermita. Al nostre entendre, a banda de que el mur probablement formaria part d'una edificació d'època posterior a l'ermita, sobretot per la tipologia del parament, aquest es trobaria a uns 15 o 20 m més a l'oest. En canvi, si que

Pedra monolítica polida trobada a l'indret de Sant Cristòfol

podria haver format part de l'ermita de Sant Cristòfol una pedra treballada, monolítica, que forma un arc de mig punt, i que podria ser l'arquació superior d'un primitiu campanar d'espadanya d'un sol ull. Tampoc podem descartar la possibilitat que es tractés de la peça superior d'un petit finestró

absidial.

Si partim de la fotografia de l'any 1900, l'ermita de Sant Cristòfol seguia els paràmetres de l'arquitectura romànica de l'època, és a dir, edifici de reduïdes dimensions, d'una sola nau i absis semicircular mirant a llevant. Per la foto, endevinem també que l'ingrés a l'ermita s'efectuava per una porta lateral d'arc de mig punt orientada a migjorn.

Tanmateix, la *Catalunya Romànica*, tot valorant aquest element i l'aparell amb que estava fet el parament, a base de carreuons allargassats sense polir, qualifica les restes com una "*obra rústega*" de principis del segle XII.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Mas del Sala en primer terme i ermita de Sant Cristòfol al fons en una imatge de l'any 1900 (fons d'imatges de la família Sala)

En l'acta de consagració de Santa Maria de Guissona del 1098, consta que foren confirmats a aquesta canònica els delmes, les primícies, les oblacions i els drets de defunció del terme de *Choschonosa*, fet que suggereix que ja existia una església en aquest terme.

Les notícies documentals que hem pogut aconseguir ens parlen d'una ermita oberta al culte al s. XVIII, amb la recomanació per part del bisbe als regidors de Sant Martí de "*componer*" la "*hermita, ó Iglesia de Sn Christobal*" cosa que deuria provar el seu mal estat de conservació. Així es pot constatar amb la consulta de la visita pastoral del bisbe d'Urgell a aquest indret el 30 de març de 1758, on es fa constar: "*Visitó immediatament la Hermita, ó Iglesia de Sn Chistobal sita en el termino de Sn Martín, la que no está bien de ornamentos;*

pero quando se dise missa en ella, que son my pocas vezes, se trahen los ornamentos de la Iglesia de Sn Martin, ó de la Iglesia de Sn Estevan de la Morana".

Segons ens informa Eduard Camps, i recull la *Catalunya Romànica*, el 1774 el bisbe d'Urgell declarà ruïnosa l'ermita de Sant Cristòfol, prohibint que es tornés a obrir al culte fins que no s'haguessin fet obres d'arranjament. Continua Camps: "De la de Sant Cristòfol, que era d'estil romànic puríssim, de planta en forma de creu, tota de pedra picada, almenys per sis picapedrers com indicaven les marques que acostumaven a posar a tall de firma en cada pedra que picaven, ha estat desmuntada per aprofitar les seves pedres picades i bastir l'actual campanar de Sant Martí de la Plana".

NOTES COMPLEMENTÀRIES

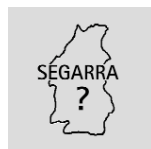
Amb els carreus de l'ermita de Sant Cristòfol va bastir-se l'any 1921, el campanar actual de Sant Martí.

A redòs de l'ermita o església de Sant Cristòfol hi havia, tal com es pot observar en l'original de la foto facilitada de cal Sala, un petit fossar on s'hi documentaven, almenys, tres creus de forja damunt d'uns podis de pedra.

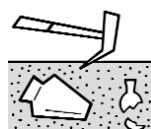
BIBLIOGRAFIA/FONTS

- *Fons d'imatges de la família Sala.*
- CAMPS, Eduard - SANTAELÀRIA, Joan, *Guissona*. Barcelona 1982, p. 132.
- *Catalunya Romànica: el Segrià, les Garrigues, el Pla d'Urgell, la Segarra, l'Urgell*, vol XXIV. Barcelona 1997, p. 341.
- *Visites pastorals (Oficialitat de Guissona)*, llibre 112 (1758). Arxiu Diocesà d'Urgell.

JACIMENT DE SANT CRISTÒFOL O DE LA COSCONOSA

Nucli: Sant Martí
Distància des de Cervera: 16,5 km
Accés: Camí sense asfaltar
Indret: Des de Sant Martí cal agafar el camí del Bosc fins passada la masia del Sala; a la serra coneguda amb el nom de "Bosc del Sala"

Tipologia: Jaciment
Època: Medieval/Moderna
Estat de conservació: Dolent
Interès: Alt

UTILITZACIÓ:

Original: Civil/Zona d'hàbitat
Actual: Jaciment arqueològic

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Restes d'una estructura corresponent a aquest jaciment medieval

Jaciment a l'aire lliure situat al cim d'un turó conegut amb el nom de "Bosc del Sala", en què es localitzen vestigis constructius d'un antic lloc d'hàbitat d'època medieval.

Un fossat semicircular travessa el turó on s'assenta aquest antic vilatge, el qual separa l'extrem occidental, que és on devia estar el nucli original del poblat, de la part principal del serrat, on encara es poden trobar restes d'habitacles que deuen correspondre a un eixamplament postmedieval del primitiu poblat.

Destaca una construcció de planta quadrada que pel seu interior els costats fan 125 cm Els murs tenen un gruix de 190 cm i el parament és de carreus, alguns de mida força gran. L'alçada exterior no supera el metre i a l'interior arriba al 1,5 m. Podria ser la base d'una torre de guaita construïda al segle XI, potser formant part de l'antic castell.

El fossar es va excavar a la roca mare i no és gaire ample, actualment mesura aproximadament 1,5 m.

Per tot el pendent meridional es localitzen restes de murs que demostren l'existència d'un antic poblat; les restes de la part oriental corresponen a un antic mas que degué ser bastit al segle XVI, al voltant del qual trobem dipòsits excavats a la pedra sorrenca, tant de forma rectangular com circular, connectats entre ells amb reguerons.

Aquestes restes segurament corresponen a una de les poblacions que es bastiren poc després d'haver-se consolidat la frontera en aquesta zona, com a conseqüència de la primera repoblació cristiana. A partir de l'estructura defensiva localitzada, des del segle XII el poblat es degué anar estenent pel vessant de solana. La troballa de fragments de

Restes d'una sitja o dipòsit a l'interior de l'estructura de la suposada torre

ceràmica grisa medieval en superfície confirma la vida del poblat durant l'edat mitjana. No se sap quan degué ser abandonat aquest poblat.

Tampoc es pot rebutjar la possibilitat que aquest indret no estigués ja poblat en una època anterior. És possible que abans de l'any 1000 ja existís una comunitat pagesa, sota domini cristià o musulmà. Aquest poblament fortificat cal relacionar-lo amb d'altres vilatges propers com el de Mallabecs o el de Tudela.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

La partida on es localitza aquest jaciment actualment es coneix amb el nom de la Cosconosa, per la qual cosa cal pensar que les restes trobades correspondrien el poblat medieval desaparegut de la Coscollosa, Coscoiosa, Coscolosa o Cosconosa, documentat ja al segle XI.

La primera referència al seu castell data del 1040, quan se'l troba documentat en l'Acta de consagració de Santa Maria de la Seu d'Urgell. El 1075 testà Bernat, fill de Company, el qual llegà a la seva esposa Gerberga i als seus fills tots els béns que tenia en el terme de Cosconosa, entre d'altres: "...Si Girberga V[i]rum apprehenderit solidet ipssos alaudes ad Gilelmum sine suos directos de ea, et ita de ipssas meas voces que habeo in termino [...] et in ipssos de Cosconosa".

Un segon document, redactat el dia 11 d'agost de 1082, de donació dels castells de Claret i Valltallada a l'església de Santa Maria de la Seu i als seus canonges, ens permet d'aproximar-nos als límits del terme de Cosconosa: "*Donamus etiam ipsum castrum que vocant Valletalada [...] et habet affrontaciones aparte orientis in terminis de castellus Raduffi, et demeridie in termino de Malabecos, ab occidente afronta in terminum de Coscolosa et sic descendit usque at rivo Valletalada, aparte vero circi afrontat in terminum de Floriacus vel in terminum de Paladol [...] ipsum castrum de Claret [...] et habet affrontaciones de parte orietis in terminum de Quoscolosa, et demeridie in terminum de Espallargues, ab occidente afrontat in terminum de Mofages, aparte vero circi in rivo Valletalada et sic ascendiut ab terminum Valletalada*".

Finalment, pel que fa a la seva dependència religiosa, Cosconosa s'adscriu a l'església de Santa Maria de Guissona en l'Acta de Consagració redactada el 15 de setembre de 1098: "*Igitur nos supradicte pontifices constituimus atque confirmamus ecclesie prenotate omnes suos decimos et primicias ets universas oblaciones et defuniones et ciminterium qui excient vel exire debent infra predicta terminos, scilicet [...] de Choschonosa*".

Al segle XII els senyors de Fluvià cobraven la vuitena part dels fruits de les collites del terme del castell de la Coscollosa, mentre que el 1147 Bertran dona de manera vitalícia aquesta fortalesa a la seva esposa.

Finalment el 1162 en una concòrdia entre Bertran de Santmartí i Pere de Guissona es torna a esmentar aquest lloc. Abans, el 1106, també el trobem documentat en relacionar-se els dominis canònics de Sant Vicenç de Cardona.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

L'abril de 1965 es van realitzar uns treballs d'excavació incontrolats, que podrien haver malmès part de les seves estructures.

BIBLIOGRAFIA/FONTS

– BARAUT, Cebrià, *Les actes de consagració d'esglésies del bisbat d'Urgell*, dins "Urgèlia", núm 1 (doc 75). La Seu d'Urgell 1978.

– CASAS, Montserrat, *Història de Cardona. La canònica de Sant Vicenç de Cardona a l'Edat Mitjana*. Cardona 1992, ps. 260-261.

– *Catalunya Romànica: el Segrià, les Garrigues, l'Urgell, la Segarra i el Pla d'Urgell*, vol XXIV. Barcelona 1997, ps. 485-486.

– *Despoblat de Sant Cristòfol*. Servei d'Arqueologia de l'IEI.

– SANGÉS, Domènec, *Recull de documents del segle XI referents a Guissona i la seva Plana*, dins "Urgèlia" núm 3. La Seu d'Urgell 1980, ps. 254-255.

NECRÒPOLIS DELS VILARS

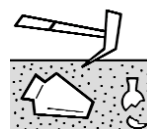

Nucli: Sant Martí

Distància des de Cervera: 14 km

Accés: Camí sense asfaltar

Indret: A 2 km de Sant Martí, en el camí que uneix aquest poble amb la Morana

Tipologia: Jaciment/Necròpolis

Època: Romana/Medieval

Estat de conservació: Dolent

UTILITZACIÓ:

Original: Religios/Lloc d'enterrament

Actual: Jaciment arqueològic

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Segons notícies donades per Eduard Camps, recollides en el llibre Guissona, ens trobaríem davant una zona de necròpolis alt medieval, format per sepulcres excavats a la roca, possiblement prop d'un jaciment d'època romana de caràcter rural. Una cop feta la prospecció in situ, en tot el sector corresponent als voltants del camí que condueix de Sant Martí a la

Indret corresponent al jaciment/necròpolis dels Vilars Morana, no hem trobat cap indicatiu d'aquest indret, però assenyalam com a zona possible, per la presència de roca, l'indret anomenat "Bosquet del Sala".

La vegetació i l'abocament de pedres i runes impedeix poder fer una prospecció del lloc, però tot i la manca de restes materials, la seva situació i geomorfologia el converteixen en un lloc apropiat per a una necròpolis.

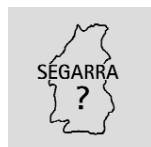
NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Eduard Camps comenta d'aquest indret: *"També hem trobat restes de terrissa romana amb més poca abundància: en "Les Pletes", en "los Vilars" entre Sant Martí i la Morana (...). Fa pocs anys, al costat d'unes sepultures cavades a la roca, s'hi trobà una formosa àmfora romana que destruïren barroerament tot cercant-hi un tresor"*.

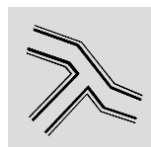
BIBLIOGRAFIA

— CAMPS, Eduard - SANTA EULÀRIA, Joan, Guissona. Barcelona 1982, p. 34.

CAMÍ MEDIEVAL A TARROJA

Nucli: Sedó
Distància des de Cervera: 7,5 km
Accés: Camí sense asfaltar
Localització: LN 41° 43.947 - LE 1° 15.995

Tipologia: Camí
Època: Medieval
Estat de conservació: Dolent
Interès: Baix

UTILITZACIÓ:

Original: Civil/Camí
Actual: En desús

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Actualment està en força mal estat a causa del seu

Part del camí medieval que anava a Tarroja abandonat com a via de comunicació. Encara s'hi poden documentar dos parets de pedra dels país a banda i banda, amb filades de carreus i pedra irregular força malmesos, dibuixant un perfil d'escala. Es tracta d'un camí construït en un nivell entremig dels camps de conreu. És visible des de la carretera que va de Cervera a Guissona.

Avui tan sols se'n conserven uns 300 m, aproximadament, des de l'indret on hi havia bastit l'antic transformador de la xarxa elèctrica fins gairebé els límits de terme de Sedó amb el de Tarroja.

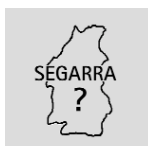
NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Un capbreu de Sedó i Riber datat el dimecres 6 de juny de 1364, ens dona notícies d'aquest camí, com també del que anava al Llor, el qual passava (i passa) per Santes Masses. En aquest document del segle XIV, escrit en català, trobem esmentat diverses vegades el camí que anava a Tarroja.

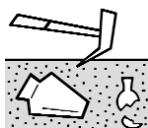
BIBLIOGRAFIA

— *Capbreu de Sadaho i Riber*. Arxiu Històric Comarcal de Cervera, fons notarial (Anònims), 1364.

JACIMENT DE LA GUARDIOLA

Nucli: Sedó
Distància des de Cervera: 7,5 km
Accés: Camí sense asfaltar
Indret: Des de Sedó agafar el camí del Llor, que passa per sobre del pont de la Guardiola; a uns 100 m

Tipologia: Jaciment
Època: Ibèrica?/Medieval
Estat de conservació: Dolent
Interès: Baix

UTILITZACIÓ:

Original: Civil/Zona d'hàbitat
Altres: Militar/Defensiu
Actual: Jaciment arqueològic

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Partida de terme amb el Tossal de la Guardiola al fons, al peu del camí de Sedó al Llor

Possible jaciment a l'aire lliure, situat en el punt més alt del terme anomenat "Guardiola", des d'on es domina un amplíssim territori, sobretot vers migjorn. Està en un punt entremig de Torrefeta (nord), Tarroja (sud), el Llor (est) i Sedó (oest).

S'han trobat alguns fragments de ceràmica ibèrica en aquest indret.

El nom d'aquesta partida (Guardiola) i el gran espai visual que es té des d'ella fan pensar en un lloc d'hàbitat medieval de caràcter defensiu.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Entre els diversos documents medievals del principi del segle XI, per tant anteriors a la repoblació d'aquesta zona, trobem referències que hom ha relacionat amb Sedó i que ens parlen d'una guàrdia: 30/04/1015-Font Rius, 12) Donació de la terra de Segarra amb els puigs de Calaf, Calafell i Ferrera atorgat per Borrell, bisbe de Vic, a Guillem, levità. La terra, rebuda dels comtes de Barcelona, Ramon Borrell i Ermessenda era entregada al donatori per a què hi construís fortaleses i atragués cultivadors. En relació als límits d'aquestes terres s'esmenta: "...de parte vero circiproveitur de ipsa Guardia que dicunt Sudavo..." (2-11-1024-Sangés, 2) Judici celebrat a Guissona en el qual el bisbe Ermengol de la Seu, representat per Miró de Ponts, Bonfill i Guitard, reclama de Guillem de Lavança les terres que li havia pres indegudament en els termes de la ciutat de Guissona "...De parte meridiei ascendit in ipsa Guardia de Sadaone et vadit usque in flumen Cervariam..."

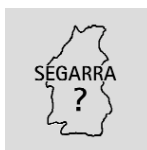
Es tracti o no del nostre jaciment, la hipòtesi queda plantejada.

BIBLIOGRAFIA

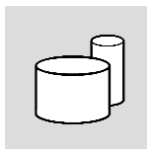
— FONT, Josep, *Cartas de población y franquicia de Cataluña*. I Textos (2 vols). Madrid/Barcelona 1969.

— SANGÉS, Domènec, *Recull de documents del segle XI referents a Guissona i la seva Plana*, dins "Urgèlia", núm 3. La Seu d'Urgell 1980.

SITJA DE L'ESGLÉSIA

Nucli: Sedó
Distància des de Cervera: 7,5 km
Accés: Carretera asfaltada
Indret: Dins l'església parroquial

Tipologia: Sitja
Època: Ibèrica/Medieval
Estat de conservació: Bo
Interès: Alt

UTILITZACIÓ:

Original: Agrícola/Dipòsit de gra
Actual: En desús

NOTES COMPLEMENTÀRIES

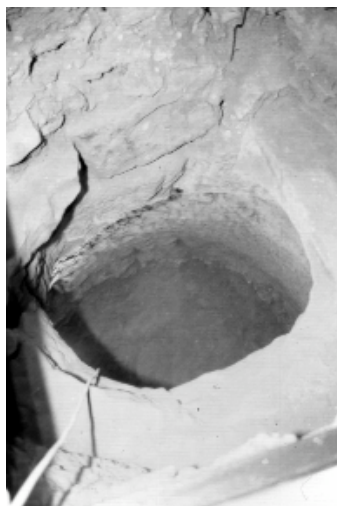
Conjunt de dues sitges descobertes de forma casual en el decurs d'unes obres de pavimentació de l'església parroquial realitzades a finals de 1995. De les dues, una va convertir-se en dipòsit de runa i va ser novament soterrada. L'altra, però, va poder ser salvada i posteriorment excavada per l'arqueòleg Josep Ros.

Boca de la sitja trobada sota el paviment de l'església l'any 1995

De la intervenció arqueològica feta podem assenyalar que es tracta d'una sitja que, per la seva forma, dimensions i localització, podria ser d'època anterior a la construcció de l'església, probablement d'època ibèrica. El fet que en aquest sector del poble hi hagi un carrer tradicionalment conegut amb el nom de "carrer de Sitjà" o "carrer de les Sitges" reforçaria aquesta hipòtesi. Segueix la tipologia de planta circular i perfil cupular, sense revestiment interior i de base plana. Apareix a 53 cm de l'actual paviment i va ser construïda a partir de practicar una rebaix en el tapàs entre dos nivells o vetes de roca. El coll és de forma ovalada i cobreix el dipòsit una llosa amb una boca quadrangular, en part fragmentada, que conserva part del galze d'encaix de la tapa. Les seves mides són: diàmetre de la base entre 160 i 165 cm, alçada 145, obertura de coll 64 x 87, gruix o alçada del coll 42, boca de la llosa 55 x 54 i gruix de la llosa 14 cm.

A l'interior es va trobar un nivell d'uns 40 centímetres de pedres i terra i, barrejat, fragments de ceràmica grisa, vidriada marró i decorada blava dels segles XVI i XVII, dues monedes de coure (ardits) encunyades a Barcelona entre 1612 i 1620 i, finalment, els ossos d'un esquelet que no guardaven cap disposició que perme-

Detall de la boca de la sitja i del gruix del paviment de l'església

tés de considerar algun tipus d'enterrament. El conjunt de troballes prova el fet que va ser convertit en abocador a partir del moment de la seva inutilització. Tanmateix la datació dels materials trobats ens permet de considerar la possibilitat d'unes obres de reforma en aquesta església cronològicament situades en la mateixa època. En aquest context podem situar el testament de Joan Carbonell, mercader de Sedó, corresponent a l'any 1604 en què, entre d'altres disposicions mana: *"...que sempre y quant se acabe la obra del campanar de la dita iglesia de Sado que mon hereu deius scrit sie obligat en donar y pagar deu lliures una vegada l'ano solament per adjutori de dita obra"*. Aquest campanar, que coincideix en part amb l'actual, va ser edificat en el mur de migjorn, és a dir, damunt del primitiu fossar, essent, potser aquesta, l'explicació dels ossos humans trobats a l'interior de la sitja. Encara més, en la base del campanar encara es pot contemplar encastada una estela funerària discoïdal d'aquest fossar.

La sitja actualment està tancada amb una gruixuda tapa de formigó i rajola amb un marc de ferro.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

De sobres és coneguda la riquesa arqueològica de la comarca de la Segarra i del terme de Torrefeta i Florejacs. Una riquesa, tanmateix, poc o gens valorada pels investigadors però no menys important per a un millor coneixement del procés d'iberització en el conjunt de la Catalunya interior. Lafuente i López, en el seu estudi sobre dues sitges ibèriques dels Cortals de Cervera, fan una aproximació al coneixement d'aquests tipus de construccions, valorant els diferents models interpretatius i situant-les en el seu context històric. Aquest treball de síntesi ens serveix per al nostre estudi particular.

La funcionalitat d'aquest tipus de construccions ha suscitat diferents interpretacions al llarg d'aquest segle, des de les que defensaven un caràcter funerari i on les sitges eren interpretades com a necròpolis de incineració (Joan Colomines) fins a les que consideraven les sitges com a llocs d'emmagatzematge de blat i d'abocadors en el moment posterior a la seva utilització (Ribas i Martín). La presència esporàdica de restes humanes a l'interior de les sitges no permetia genera-

litzar sobre el seu caràcter funerari. En termes generals, actualment els investigadors tendeixen a considerar que la funció primària de les sitges és la d'emmagatzematge de productes agrícoles, blat principalment, i que la seva funció funerària és esporàdica, així com la d'abocador, que generalment es produeix en el moment de la seva inutilització. Diu Plini el Vell (s I dC) en el llibre XVIII, 306 de *Naturalis Historia*: *"...La forma més pràctica de conservar el gra és mitjançant pous, anomenats sitges, tal com es fa a Capadòcia, Tràcia, Hispània i a l'Àfrica. Primerament, s'excaven en terreny sec; després s'hi posa un llit de palla i, en altres casos, s'hi fica el gra junt amb l'espiga. D'aquesta manera, no entrant-hi aire, és segur que tampoc no es farà malbé. Varró diu que el blat guardat de aquesta manera dura 50 anys, i el mill, cent..."*

La morfologia de les sitges és molt semblant. De capacitat diversa, la seva planta acostuma a ser circular, de parets incobertes, sense revestiment interior, bases generalment planes i coberta de llosa.

La seva ubicació espacial pot variar també segons la seva vinculació, o no, a estructures d'habitació. En general, els anomenats "camps de sitges" tendeixen a ubicar-se fora del poblat, prop dels camps de conreu i generalment en espais aturonats. També existeix la sitja isolada, que s'identifica amb una determinada estructura habitacional i compliria les funcions de magatzem particular o rebost de provisions. Una possibilitat intermèdia serien aquelles sitges que es troben dintre muralla i que J. Maluquer considera com una àrea de magatzems, dintre del propi poblat.

Cronològicament, els investigadors assenyalen un espai temporal entre el segle VII aC i el II aC en què, fruit dels contactes colonials i de la incipient romanització, els envasos de ceràmica i les àmfores es converteixen en els elements bàsics per contenir els diferents productes.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

Durant les obres realitzades a finals de 1995 en el paviment de l'església, es localitzaren de forma casual dues sitges. La poca sensibilitat, i algun cop també la ignorància, dels operaris i responsables municipals, va impedir qualsevol treball de prospecció del conjunt per veure si ens trobàvem davant d'un "camp de sitges". Els materials ceràmics i les dues monedes trobats van ser lliurats a mossèn Miquel Maset, titular llavors de la parròquia, mentre que els ossos van ser soterrats en el cementiri municipal, seguint les indicacions del mateix mossèn.

BIBLIOGRAFIA

— LAFUENTE, Àngel - LÓPEZ, Joan B., *Els Cortals (Cervera): Aproximació a l'estudi de dues sitges ibèriques*, dins "Miscel·lània Cerverina", núm 5. Cervera

1987, ps. 11-31.

– *Testamentum honorabilis Joannis Carbonell mercatoris loci de Sedo 1604*. Testaments Not. I 80 (1595-1647). Arxiu Històric i Comarcal de Cervera.

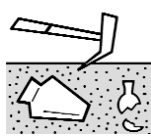
NECRÒPOLIS DELS VILASSOS

Nucli: Selvanera
Distància des de Cervera: 21,5 km
Accés: Camí sense asfaltar
Indret: Passats uns 1,7 km de Selvanera ens desviarem a mà esquerra per una pista en direcció al Mas Forniga; a uns 100 m del Mas

pel camí a Granollers

Localització: LN 41° 50.614 - LE 1° 15.226

Tipologia: Jaciment/Necròpolis

Època: Medieval

Estat de conservació: Bo

Interès: Alt

UTILITZACIÓ:

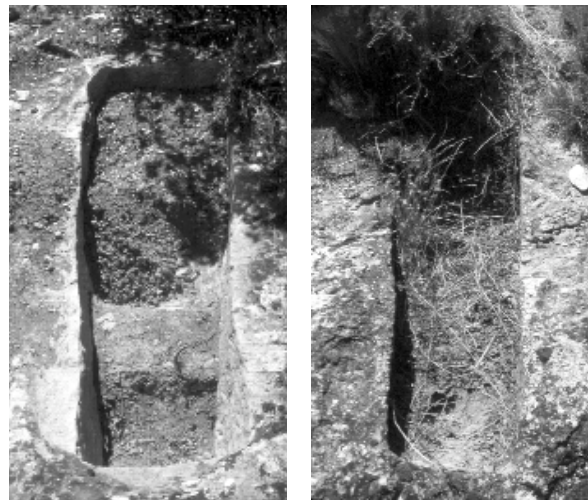
Original: Civil/Zona d'hàbitat

Actual: Jaciment arqueològic

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Conjunt de tres enterraments localitzats al peu del camí, l'any 1996; un d'infantil (imatge inferior esquerra) i dos d'adults (la imatge inferior dreta es correspon al primer grup)

Conjunt de dos enterraments localitzats a uns 30 m al sud-est de l'anterior, separat per un camp de conreu, l'any 1996

Conjunt de cinc enterraments visibles i excavats a la roca, del tipus banyera, localitzats en dues àrees de matolls, separades entre si per uns 30 m. Totes tenen els peus orientats a llevant.

A l'àrea de matoll localitzada al peu del camí es poden observar tres enterraments.

El primer és d'un infant i presenta una capçalera arrodonida, sense el cap diferenciat. Té una longitud de 100 cm, una amplada màxima de 36 i una fondària aproximada de 25.

El segon enterrament correspon a un adult, amb el cap diferenciat i els extrems arrodonits. Fa 195 cm de longitud, 46 d'amplada de capçalera, 56 d'amplada del cos, 40 als peus i amb una fondària de 29 cm. Aquesta sepultura encara conserva, malgrat que molt malmesa, l'encaix de la llosa que la cobria.

La tercera sepultura també és d'un adult, i com l'anterior amb la capçalera i els peus arrodonits i sense el cap diferenciat. La longitud és de 208 cm, l'amplada de capçalera de 50, l'amplada del cos de 53, la dels peus de 40 i la fondària és de 35 cm. També en aquesta es pot veure l'encaix destinat a la llosa sepulcral.

En aquests dos darrers enterraments són visibles unes fissures a la roca, en forma de canaló, situades a l'alçada del cap i del cor, al cantó esquerre, que podrien correspondre a pràctiques de libació.

El segon grup d'enterraments el trobem uns 30 m al sud-est, separada de l'anterior per un camp de conreu.

La primera sepultura d'aquesta segona àrea correspon a un adult. El cap no està diferenciat i els extrems estan més o menys escairats. Fa 168 cm de longitud, 48 d'amplada del cap, 40 la del cos i 30 els peus, mentre que la fondària oscil·la entre els 22 i els 26 cm.

La segona sepultura també correspon a un adult i tipològicament és igual que l'anterior. Fa 198 cm de longitud, 63 d'amplada del cap, 54 l'amplada del cos i 40 la dels peus, amb una fondària aproximada de 34 cm.

Aquests dos enterraments presenten treballs d'excavació furtiva, trobant-se fragments d'ossos i pedres, que podrien ser de la llosa sepulcral, entre la terra remoguda.

Podria ser que l'espai ocupat per la terra de conreu que separa els dos grups d'enterrament hagi malmès altres enterraments, sobretot en la zona on existeixen diversos grups de pedra.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Aquesta necròpoli s'hauria de relacionar amb algun tipus d'hàbitat dispers, en aquesta zona, que encara no s'ha pogut localitzar arqueològicament ni documentar, però amb tota seguretat té una relació directa amb els masos avui existents. El fet que aquesta necròpoli hagi estat excavada clandestinament, impedeix d'extreure'n conclusions cronològiques, si bé la bibliografia existent assenyala que les tombes d'extrems arrodonits són més antigues que les de cap diferenciat i anteriors al segle XI.

Per tot això són possibles dues hipòtesis. Podria tractar-se de la necròpoli d'un hàbitat anterior a la conquesta cristiana o bé d'un moment inicial d'aquesta.

Les necròpolis de tombes excavades a la roca representa un tipus concret d'element funerari, com una pràctica cristiana d'època de reconquesta, però sense ser l'única forma d'enterrament d'aquest període. Així, segons Manel Riu, fins al segle XI els morts es sebollien un xic per tot, fins al voltant de les masies i el subsòl de les habitacions, amb preferència per l'entorn de les esglésies i dintre dels dotze o trenta passos que constitueixen l'àmbit de terra sagrada.

L'excavació d'una tomba en una zona rocosa es pot dir que continua presentant importants problemes interpretatius, sobretot a nivell tipològic i cronològic. Bolós, Esquerda i Gallart assenyalen la següent classificació: tombes que tenen el cap diferenciat dins de la capçalera, i els que no tenen el cap diferenciat. Aquestes darreres al seu torn es poden classificar segons tinguin els extrems més o menys rectes o arrodonits. Una classificació que els serveix per extreure'n la següent cronologia: segons els autors, en principi s'ha cregut que les tombes antropomòrfiques eren més modernes que les mancades de cap diferenciat; les antropomorfes les podem datar als segles X i XI (alguna potser també al XII), en canvi les primeres tombes de tipus sense cap diferenciat poden ser alguns segles més velles.

Així mateix, mentre les antropomorfes solen trobar-se en relació amb esglésies, les mancades de cap solen estar situades en llocs isolats, sobre roques més o menys prominents o elevades. Bolós i Pagès assenyalen l'existència de dos moments constructius d'aquest tipus de necròpolis. "Una primera època podria situar-se entre els segles VI i VII [...] i una segona època que es clou vers l'any 1000, abans d'arribar el temps del

romànic. Del primer moment són les tombes amb formes rectangulars, trapezials i, potser, d'extrems arrodonits [...] i la segona època està representada sobretot per les tombes pisciformes i antropomorfes [...]."

BIBLIOGRAFIA

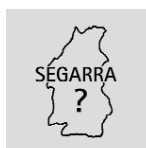
- BOLÓS, Jordi - ESQUERDA, Mateu - GALLART, Josep, *Notícia d'algunes sepultures excavades a la roca situades a la comarca de les Garrigues*, dins "Ilerda", núm XLVI. Lleida 1985, ps. 23-32.

- BOLÓS, Jordi - PAGÈS, Montserrat, *Sepultures excavades a la roca*, dins "Necròpolis i sepultures medievals de Catalunya". ACTA/MEDIEVALIA (annex 1). De Barcelona 1982, ps. 61-97.

- *Catalunya Romànica: el Segrià, les Garrigues, l'Urgell, la Segarra, el Pla d'Urgell*, vol XXIV. Barcelona 1997, p. 482.

- RIU, Manuel, *L'arqueologia medieval a Catalunya*. Barcelona 1989.

JACIMENT DE LA GUÀRDIA GROSSA

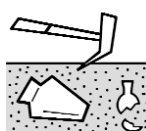
SEGARRA

Nucli: Selvanera

Distància des de Cervera: 22 km

Accés: Camí sense asfaltar

Indret: Des de Selvanera agafar el camí que porta al mas Montanyana a 1 km del desviament continuar, durant 1,5 km, fins arribar als masos abandonats de ca l'Ermet i cal Salvador

Tipologia: Jaciment

Època: Alt Medieval

UTILITZACIÓ:

Original: Militar/Torre

Actual: Jaciment arqueològic

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Segons informacions orals, en l'indret on actualment es troba l'era del mas Ermet, hi havia una torre que va ser desmuntada en una data imprecisa, amb la finalitat d'aprofitar les pedres per construir els dos masos. La zona on s'hauria localitzat la torre dibuixa un petit turó, que ben bé podria ser artificial.

Degut a l'abundància de matolls, la prospecció en superfície de la zona no ha permès descobrir cap resta constructiva, ni tampoc cap resta ceràmica.

La hipòtesi sobre l'existència d'una torre en aquest indret té diferents arguments:

1) La documentació del segle XI ens parla de l'existència entre les terres de Sanaüja, Talteüll i Guissona

del lloc anomenat de la Guàrdia Grossa, un topònim que segurament fa referència a una torre de notables dimensions. En aquest sentit, ca l'Ermet es troba a uns 750 m en línia recta d'una fita que separa els actuals termes de Guissona i Mas-

Indret on segons la tradició oral s'emplaçava una torre

soteres per un cantó, i el terme de Selvanera per un altre.
2) L'indret on es trobaria la torre hauria exercit un control visual de dos petites fondalades que van entre dues elevacions, una de 549 m i l'altra de 528 m d'altitud.

3) La menció d'aquest lloc en la documentació del segle XII com a mas, permetria entendre aquesta torre com una estructura de vigilància d'un petit enclavament humà rural.

4) La documentació ens parla de Guàrdia Grossa, és a dir, que toponímicament podem deduir que parlem d'una torre de guaita de dimensions importants, unes dimensions que podrien ser fruit del fet que el possible indret de la torre no és molt alt i resulta poc protegit.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

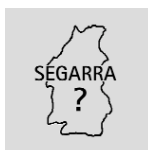
En el recull de documentació que va fer Cebrià Baraut, trobem un seguit de documents que fan referència al lloc conegut com la Guàrdia Grossa. Un document del 2 de novembre del 1024, corresponent al judici celebrat a Guissona entre el bisbe de La Seu, Ermengol, i Guillem de Lavança per la propietat d'unes terres pertanyents al terme de Guissona, ens assenyalen els límits territorials d'aquest terme on s'esmenta la Guàrdia Grossa: *"Habet quoque apprisio Gessonae civitatis et locorum illi pertinentium, terminum de parte orientis in ipsa Guardia Grossa que est in termino inter Sanugian et Talteul et Gessonam, (...)"*

Una segona referència documental la trobem en un document del 12 de febrer de 1112 en què s'esmenta el lloc de la Guàrdia Grossa com un mas que ha de pagar un cens anual.

BIBLIOGRAFIA

– SANGÉS, Domènec, *Recull de documents del segle XI referents a Guissona i la seva Plana*, dins "Urgèlia", núm 3. La Seu d'Urgell 1980.

NECRÒPOLIS DELS FOSSASSOS

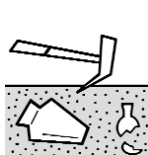
Nucli: Torrefeta

Distància des de Cervera: 10,7 km

Accés: Camí sense asfaltar

Indret: Des de Torrefeta agafar el camí de la Font fins a la cruïlla amb el camí de Guissona, desviant-nos a mà esquerra per un camí que

porta al lloc conegut com els Fossassos; a uns 700 m del nucli urbà

Tipologia: Jaciment/Necròpolis

Època: Alt Medieval

Estat de conservació: Dolent

UTILITZACIÓ:

Original: Religiós/Zona d'enterrament

Actual: Jaciment arqueològic

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Partida on es van localitzar dues sepultures, avui desaparegudes

Segons informa Joan-Plàcid Sala, pagès de Torrefeta que mena aquestes terres i erudit local, en el decurs d'uns treballs agrícoles realitzats en aquesta zona durant els anys setanta del segle XX, van ser descoberts dos enterraments: un adult i un infant, ambdós amb els peus mirant a llevant. L'individu adult es trobava perfectament conservat, amb una llosa d'uns 20 cm de gruix que tapava la sepultura i l'esquelet al seu interior. L'enterrament de l'infant estava molt mutilat.

Segons la mateixa font oral, les dues sepultures havien estat excavades a la roca i corresponien al tipus d'extrems arrodonits.

La notícia de la descoberta va provocar l'acció furtiva, amb la destrossa dels dos enterraments, però va fer que la població més vella reconegués l'existència d'altres "forats" a la roca en aquest indret.

Aquest jaciment no és esmentat en la carta de la Segarra del Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Veure la fitxa de la necròpolis dels Vilassos de Selvanera.

BIBLIOGRAFIA

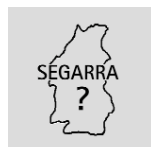
– BOLÓS, Jordi - ESQUERDA, Mateu - GALLART, Josep, *Notícia d'algunes sepultures excavades a la roca situades a la comarca de les Garrigues*, dins "Ilerda", núm XLVI. Lleida 1985, ps. 23-32.

– BOLÓS, Jordi - PAGÈS, Montserrat, *Sepultures excavades a la roca*, dins "Necròpolis i sepultures medievals de Catalunya". ACTA/MEDIEVALIA (annex 1). De Barcelona 1982, ps. 61-97.

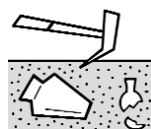
– *Catalunya Romànica: el Segrià, les Garrigues, l'Urgell, la Segarra, el Pla d'Urgell*, vol XXIV. Barcelona 1997, p. 472.

– RIU, Manuel, *L'arqueologia medieval a Catalunya*. Barcelona 1989.

JACIMENT DEL CALVARI

Nucli: Torrefeta
Distància des de Cervera: 10 km
Accés: Camí sense asfaltar
Indret: En el tossal del Calvari, a tocar del nucli urbà

Tipologia: Jaciment/Zona d'hàbitat
Època: Bronze final/Primera Edat del Ferro/Ibèrica-romana
Estat de conservació: Dolent
Interès: Baix

UTILITZACIÓ:

Original: Civil/Zona d'hàbitat
Actual: Jaciment arqueològic

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

En aquest pujol, on tradicional s'hi representava el calvari, s'hi va localitzar ceràmica de diferents èpoques

Segons documenta Joaquim Pera: "Segons informacions de R. Florensa, a la zona s'hi trobava ceràmica del Bronze Final, ibèrica i romana; Ll. Vila després de la prospecció (IPAC-Carta Segarra), tendeix a considerar

Fragments de ceràmica trobats en una prospecció en superfície feta l'any 1996

com inexistent el jaciment. Nosaltres recollim la notícia, com a cas dubtós per l'emplaçament d'un jaciment ibèric i romà". Una simple prospecció en superfície feta l'any 1996 per Jordi Oliva, F. Xavier Rivera, Josep Ros i Pere Verdés, va permetre descobrir, pràcticament en la morrera i en el vessant sud del turó de nom "Calvari", fragments de ceràmica treballada a mà, per altra part molt rodats, que se situarien cronològicament en el Bronze Final i primera Edat del Ferro.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

El problema més greu d'aquest jaciment és que a molt pocs metres del lloc on es va robar la ceràmica, fa pocs anys s'hi van practicar treball d'extracció de terra consistents a rebaixar la morrera del turó. Per tant és probable que el jaciment s'hagi vist afectat.

La ceràmica trobada fou dipositada en el Museu Eduard Camps de Guissona.

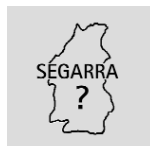
PROTECCIÓ EXISTENT

– IPAC-Carta Segarra/Generalitat de Catalunya.

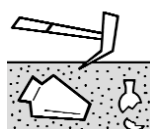
BIBLIOGRAFIA

– PERA, Joaquim, *La romanització a la Catalunya interior: estudi històric-arqueològic de Ileso, Sigarra i el seu territori*. Tesi doctoral. Bellaterra 1993.

JACIMENT DELS VILASSOS

Nucli: Torrefeta
Distància des de Cervera: 10,5 km
Accés: Camí sense asfaltar
Indret: Des de Torrefeta agafar el camí de Sedó; a uns 500 m, en el tossal de les Sorts

Tipologia: Jaciment
Època: Ibèrica/Romana
Interès: Baix

UTILITZACIÓ:

Original: Religiós/Lloc d'enterraments
Actual: En desús/Jaciment arqueològic

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Partida de les Sorts. Al fons de la imatge el tossal on es documenta el jaciment dels Vilassos

Jaciment a l'aire lliure corresponent a un lloc d'hàbitat, amb una necròpolis d'època ibèrica i romana. El nom de "Vilassos", l'emplaçament en un turonet orientat a migjorn i el conjunt de notícies orals i troballes fetes, així ho poden demostrar.

Uns ràpida prospecció en superfície va permetre descobrir ceràmica ibèrica, en concret una vora plana decorada amb puntets formant rodones, corresponent a un recipient tipus àmfora o tenalla.

En aquest mateix indret fa anys es va descobrir la part d'un molí manual de la mateixa època. Actualment es conserva a cal Vidal de Torrefeta i fa 64 cm de diàmetre x 17 de gruix.

Aquest jaciment no és esmentat en la carta arqueològica de la Segarra, feta pel Servei Arqueològic de la Generalitat de Catalunya. Tampoc no consta citat en l'inventari de Joaquim Pera.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

En les darreres dècades, dins el marc de l'arqueologia s'ha avançat molt en l'estudi del paisatge entès com un entorn natural modificat per l'acció de l'home (Burés i altres, 1988-1989), generant una veritable arqueologia espacial, orientada a l'observació i documentació de la variació d'un espai, com a conseqüència de l'establiment en l'indret d'un ordre polític i econòmic, que genera un seguit de modificacions tant en l'entorn natural com en l'espai geopolític i econòmic.

Per a més informació de context consultar les notícies històriques de la fitxa dedicada al jaciment de les Maleses de Florejacs.

Molí manual trobat al jaciment

NOTES COMPLEMENTÀRIES

Segons informació oral d'Antoni Vidal, a principis

del segle XX i durant uns treballs agrícoles fets en aquest indret, el seu avi va descobrir diverses "tombes", però no va poder precisar la seva forma, les mesures ni la quantitat. Un altre descobriment va ser el molí manual de moldre gra que conservava a casa seva.

BIBLIOGRAFIA

– BURÉS, L. - GURT, J. M. - MARQUÈS, A. - TUSET F., *Cadastres d'època romana de les ciutats de Tarraco, Ilerda i Ileso*, "Tribuna d'Arqueologia 1988-1989". Barcelona, 1991.

– PERA, Joaquim, *La romanització de la Catalunya interior: estudi històrico-arqueològic de Ileso i Sigarra i el seu territori*. Tesi doctoral. Bellaterra 1993.